

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU

ȘCOALA DOCTORALĂ - DREPT

TEZĂ DE DOCTORAT

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A ADMINISTRATORULUI ÎN CADRUL SOCIETĂȚII PE ACȚIUNI

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Ionel DIDEA

Doctorand:

Proc. Viorel-Gabriel TELICEANU

București

2025

A B R E V I E R I

Art – Articol

ARV – Acord de recunoaștere a vinovăției

Alin – Alineat

B Of – Buletinul Oficial

CA – Curte de Apel

C civ – Cod civil

CCR – Curtea Constituțională a României

CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Civ – civil

Com – Comercial

Cont adm fisc – Contencios administrativ și fiscal

Cp – Cod penal

Cpp – Cod procedură penală

Dec – Decizie

Es – Spaniol

Guv – Guvern

It – Italian

ÎCCJ – Înalta Curte de Casație și Justiție

HP – Hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

Jud – Judecătorie

J Of – Jurnalul Oficial

Lit – literă

M Of – Monitorul Oficial

OCDE (OECD) – Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare

OG – Ordonanță de Guvern

OUG – Ordonanță de urgență a Guvernului

Precit – precitat

Pt – portughez

RIL – Recurs în interesul legii

RM – Republica Moldova

SA – Societate pe acțiuni

Sec – Secție

Sen – Sentință

Trib – Tribunal

TVA – Taxă pe valoare adăugată

UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Geneză, metode științifice, actualitate, obiective

Tema prezentei teze de doctorat s-a impus cu ușurință ca idee a unui studiu doctoral, îmbinând specializarea conducătorului de doctorat, centrată preponderent pe materia dreptului comercial, cu expertiza doctorandului, mai cu seamă specializat în materia dreptului penal.

Or, într-un astfel de context, cercetarea răspunderii juridice a administratorului a venit aproape ca un pas natural.

În materie societară, conceptul răspunderii juridice suscită numeroase discuții și analize, de la răspunderea societății până la răspunderea administratorului, și, în mod particular, a administratorului din cadrul societăților pe acțiuni.

Cercetarea răspunderii acestuia ne-a trezit interesul dat fiind și conceptul mult mai complex în care sunt structurate societățile pe acțiuni, mai cu seamă după marea reformă din anul 2006, când administrarea societății a trecut de la un sistem tradiționalist la un sistem mai complex, în care putem întâlni modul unitar de administrare și conducere, ori, pe de altă parte, cel dualist, de inspirație anglo-saxonă.

Răspunderea administratorului în societățile pe acțiuni a fost abordată pe cele patru dimensiuni, respectiv răspunderea civilă, răspunderea financiar-fiscală, răspunderea administrativă și răspunderea penală; așezarea acestor forme de răspundere în cuprinsul lucrării nu este întâmplătoare, ci vizează o creștere graduală a gravității formelor de răspundere.

Demersul cercetării științifice, nu este unul exhaustiv, nici nu-și propune acest deziderat, însă prin îmbinarea metodelor istorică, comparativă ori sistematică apreciem că teza oferă o perspectivă originală conceptului de răspundere juridică a administratorului din cadrul societăților pe acțiuni.

Uneori, pe parcursul lucrării, se simt ușoare tendințe spre a analiza și alte instituții juridice însă parcursul investigativ încearcă să creeze un context cât mai deschis în care poate fi integrată tema răspunderii juridice a administratorului.

Evident, tema este una de nișă, ceea ce a făcut ca cercetarea să fie una destul de dificilă, mai cu seamă că jurisprudența în materie este destul de săracă iar, în general, doctrina nu particularizează tema răspunderii administratorului din cadrul societăților pe acțiuni.

Cu toate acestea, îmbinând date jurisprudențiale, doctrina existentă, legislația unor state europene în mod tradițional de referință în domeniul dreptului pentru țara noastră și chiar date statistice de la instituții cu relevanță în domeniu, am reușit nu doar să tragem niște concluzii la actualul cadru legislativ, ci și să formulăm anumite propuneri legislative cu importanță teoretică și practică.

Apreciem că tema aleasă este una de actualitate și prezintă interes, atât dintr-o perspectivă personală, cât și pentru instituțiile de legiferare și pentru persoanele chemate să pună în aplicare prevederile legale.

Elementul central al concluziilor sunt propunerile *de lege ferenda*, generate atât de incongruențe legislative flagrante dar chiar și pentru o îmbunătățire de mai mică amploare a legislației.

Legiutorul se află într-o permanentă activitate de modificare a cadrului normativ aplicabil societăților, ocazie cu care pot fi transpuse în plan legislativ o serie dintre propunerile venite din spațiul academic, propuneri generate și de astfel de demersuri de cercetare științifică.

STRUCTURA TEZEI

Teza este structurată pe șase capitole, au fost formulate concluzii și propunerile *de lege ferenda* și evident cuprinde și referințele bibliografice.

Primul capitol este intitulat *Considerații generale privind societatea pe acțiuni*. Având un caracter introductiv, Capitolul I face o incursiune istorică a evoluției societăților, care cunosc o evoluție milenară, de la forme incipiente și rudimentare ale organizării activității economice, până la formele contemporane, moderne, de asociere și organizare.

Odată cu prezentarea evoluției istorice, sunt prezentate și actele normative ce au constituit suportul juridic al societăților, acte normative ce s-au aflat și ele într-un permanent proces de evoluției și adaptare la realitățile politice, economice și sociale.

În prezent, pe lângă Legea nr. 31/1990, Codul civil este al doilea act normativ de anvergură ce constituie suportul juridic al societăților.

Teza abordează tema răspunderii juridice a administratorului în cadrul societăților pe acțiuni și dintr-o perspectivă a dreptului comparat, astfel că am identificat legislația Republicii

Moldova, care reglementează activitatea societăților comerciale, pe de-o parte în Codul civil, și în legi speciale, pe de altă parte.

Legea nr. 135/2007 privind societățile cu răspundere limitată este dedicată modului de constituire, funcționare, reorganizare și lichidare a societăților cu răspundere limitată, în timp ce Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni este dedicată statutului juridic al societăților pe acțiuni.

În Portugalia, Codul societăților comerciale, reprezintă fundamentul normativ al societăților comerciale, indiferent de forma lor de organizare, societăți în nume colectiv, societăți pe cote, societăți anonime ori societăți în comandită.

Codul civil spaniol prezintă, de asemenea, o reglementare generală dar în același timp succintă, a societății, reglementare ce se completează cu dispozițiile Decretului-lege regal nr. 1/2010, prin care se aprobă textul consolidat al Legii societăților de capital.

În legislația italiană instituția *societății* este reglementată într-o manieră curpinzătoare în cuprinsul Codului civil italian, Cartea V *Despre Muncă* Titlul V *Despre societate*, și secvențial în unele acte normative speciale (decrete-legi).

În sistemul belgian de drept, societățile pe acțiuni, denumite și societăți anonime, sunt reglementate în cuprinsul Codului societăților și asociațiilor, adoptat prin Legea din 23 martie 2019, pas de o amplitudine și o ambiție deosebită în reforma legislației în domeniul societăților.

Pe lângă cele două acte normative de referință, Codul civil român și Legea societăților, există și reglementări speciale care guvernează doar anumite activități economice incidentale în ceea ce privește activitatea societăților.

Pe lângă legislația națională, dată fiind calitatea României de membru al Uniunii Europene, relevante în domeniu sunt actele normative cu valență europeană, dintre care unele, total sau parțial, au fost deja preluate în legislația românească dintre care menționăm, cu titlu exemplificativ:

1. Directiva a II-a a Consiliului, 77/91/CEE din 13 decembrie 1976 privind constituirea societăților pe acțiuni, menținerea și modificarea capitalului lor social; directiva a fost abrogată de Directiva 2012/30/UE din 25 octombrie 2012.

2. Directiva a III-a a Consiliului, 78/855/CEE privind fuziunea societăților pe acțiuni, abrogată prin Directiva 2011/35/UE din 5 aprilie 2011.

3. Directiva a XI-a, 89/666/CEE din 21 decembrie 1989 privind cerințele de publicitate impuse sucursalelor, modificată prin Directiva 2012/17/UE din 13 iunie 2012.

4. Directiva 90/434/CEE din 23 iulie 1990 privind regimul fiscal comun care se aplică fuziunilor, scindărilor, cesionării de active și schimburilor de acțiuni între societățile din diferite state membre, abrogată prin Directiva 2009/133/CE din 19 octombrie 2009.

5. Directiva Consiliului 2005/56/CE din 26 octombrie 2005 privind fuziunile transfrontaliere ale societăților pe acțiuni, modificată prin Directiva 2009/109/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 septembrie 2009; Directiva 2012/17/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iunie 2012; Directiva 2014/59/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 mai 2014.

După cum se poate observa, legislația în materia societăților este destul de vastă, și nu funcționează într-o paradigmă unitară la nivel european.

Dacă în ceea ce privește Italia, reglementarea societăților își găsește consistența chiar în cuprinsul Codului civil, în cazul Spaniei normele juridice care reglementează societățile de capital sunt dezvoltate într-o lege a societăților de capital, pentru ca în Portugalia legiuitorul să impună un veritabil cod al societăților comerciale. Acest din urmă act normativ conține și norme de drept penal, asemuindu-se, din această perspectivă, cel mai mult Legii nr. 31/1990 a societăților.

Cât privește Republica Moldova, stat ce s-a declarat hotărât să parcurgă un traseu european fără ezitare, aceasta a ales să dedice, din puncte de vedere legislativ, câte un întreg act normativ fiecărui mod de organizare a societăților.

Pe de altă parte, Spania ori Republica Moldova incriminează în propriile coduri penale, fapte cu incidență în materia societăților, însă, după cum vom vedea pe parcursul lucrării, incriminarea unor fapte în sfera ilicitului penal este una destul de puțin cuprinzătoare.

O soluție inedită, poate chiar inovativă am putea spune, a găsit Italia care incriminează în cuprinsului Codului civil, infracțiuni din materia funcționării societăților.

Deși pare a fi imposibil, mai ales după adoptarea actualului cod civil, ce adoptă filosofia monistă, poate că ar fi o bună ocazie să reflectăm mai îndelung la ideea unui cod al societăților, act normativ ce se bucură de stabilitate și care să reunească norme juridice din toată paleta de activități ale societăților.

Fiind un capitol introductiv, acesta nu omite să abordeze definirea societăților, caracteristicile acestora și tipologiile lor, cu preponderență societatea pe acțiuni.

Complexitatea organizării societății pe acțiuni se regăsește și în etapele obligatorii ale ciclului de viață, respectiv de constituirea, funcționarea și încetarea funcționării acesteia.

Deși este doar un capitol cu caracter introductiv, am identificat aspecte ce pot fi, în opinia noastră, supuse procesului de îmbunătățire, prin adoptarea unor propuneri *de lege ferenda*, unele derivate din studiul dreptului comparat, și poate, în mod paradoxal, chiar din legislația Republicii Moldova.

Spre exemplu, deși Legea nr. 31/1990 a societăților nu detaliază instituția secretului comercial, apreciem că normele moldovenești în vigoare potrivit cărora informațiile din documentele de constituire ale societății nu pot fi obiect al secretului comercial, sunt binevenite, și ar putea folosi ca surse de inspirație pentru legiuitorul român într-o viitoare modificare legislativă a actului normativ cadrul privind societățile.

Excluderea informațiilor din documentele de constituire ale societății din categoria celor specifice secretului comercial este necesară pentru a da prevalență transparenței ce trebuie să caracterizeze activitatea societăților, și mai ales celor constituite ca societăți pe acțiuni.

O altă deficiență identificată cu ocazia studiului vizează lista infracțiunilor prevăzute de Legea societăților, pentru care o persoană condamnată devine incompatibilă de a fi fondator; în opinia noastră, nu există un criteriu obiectiv, logico-juridic, pentru care s-a apreciat că infracțiunile enumerate fac incompatibilă o persoană să fie fondator, însă în schimb, alte infracțiuni specifice mediului economico-financiar, nu atrag după sine astfel de interdicții.

Tot astfel nu există nicio justificare obiectivă pentru faptul că infracțiunile de corupție incriminate de Codul penal sau legile speciale atrag incompatibilitatea deținerii calității de fondator, însă nu se circumscriu aceleași interdicții și infracțiunile de serviciu, cum ar fi abuz în serviciu sau chiar neglijență în serviciu.

De lege ferenda, se impune reformularea textului de lege astfel încât interdicția să fie reglementată în mod previzibil, unitar și să fie eliminate eventualele inechități juridice ce derivă din actualul cadru legislativ.

Astfel de inconveniente au fost identificate și în legislațiile altor state, astfel că eventuala îmbunătățire a legislației trebuie să fie una originală, cu o amprentă proprie.

O chestiune de noutate ar putea fi instituția planului financiar, document pe care Codul belgian al societăților și asociațiilor, îl impune a fi întocmit, prin prisma activității proiectate, în vederea înființării societăților anonime.

În contextul profesionalizării tot mai mult a activității de întreprinzător, constituirea unui plan de afaceri poate fi o ipoteză demnă de luat în calcul și pentru adoptarea în legislația românească.

Funcționarea societății a presupus stabilirea atribuțiilor organismelor statutare ale societății, cu forumul suprem care este adunarea generală a acționarilor, atât prin delimitarea atribuțiilor față de alte organisme ale societății, dar și prin trasarea competențelor adunării generale ordinare a acționarilor în raport de atribuțiile adunării extraordinare a acestora sau chiar de atribuțiile adunării speciale.

O chestiune interesantă privește posibilitatea organelor de conducere ale societății de a cere adunării generale să soluționeze o problemă, care deși ține de atribuțiile organelor de conducere, totuși acestea nu o pot soluționa.

Această reglementare deși nu se regăsește în legislația noastră, poate fi utilă pentru litigii societare ce nu-și găsesc rezolvare. De principiu, o astfel de chestiune ar veni în coliziune cu principiile guvernantei corporative, însă o procedură în care adunarea generală dispune asupra chestiunii litigioase cu aprobarea instanței de judecată, poate fi o soluție acceptabilă, evitându-se astfel inclusiv inconvenientele generate de confuzia de atribuții și de eventualele conflictele de interese.

Evident, ca în orice ciclu de viață, după ajungerea la maturitate, societatea la punctul *terminus* la duratei de sale de viață

În legătură cu această instituție a încetării funcționării societății, am considerat că ar fi utilă introducerea unei noi cauze de dizolvare cu titlu de sancțiune civilă, respectiv când activitatea societății contravine ordinii publice sau când obiectul său de activitate a fost deturnat.

Modificarea pe care o propunem nu ar fi doar la nivel teoretic, ci ar putea avea eficiență în special când societățile ajung să nu mai răspundă penal; modificarea se impune în considerarea faptului că răspunderea penală presupune întrunirea unor condiții mai exigente decât răspunderea civilă și este posibil ca societatea să nu mai răspundă niciodată din punct de vedere penal, iar sancțiunea penală complementară a dizolvării societății să nu mai fie astfel niciodată aplicată.

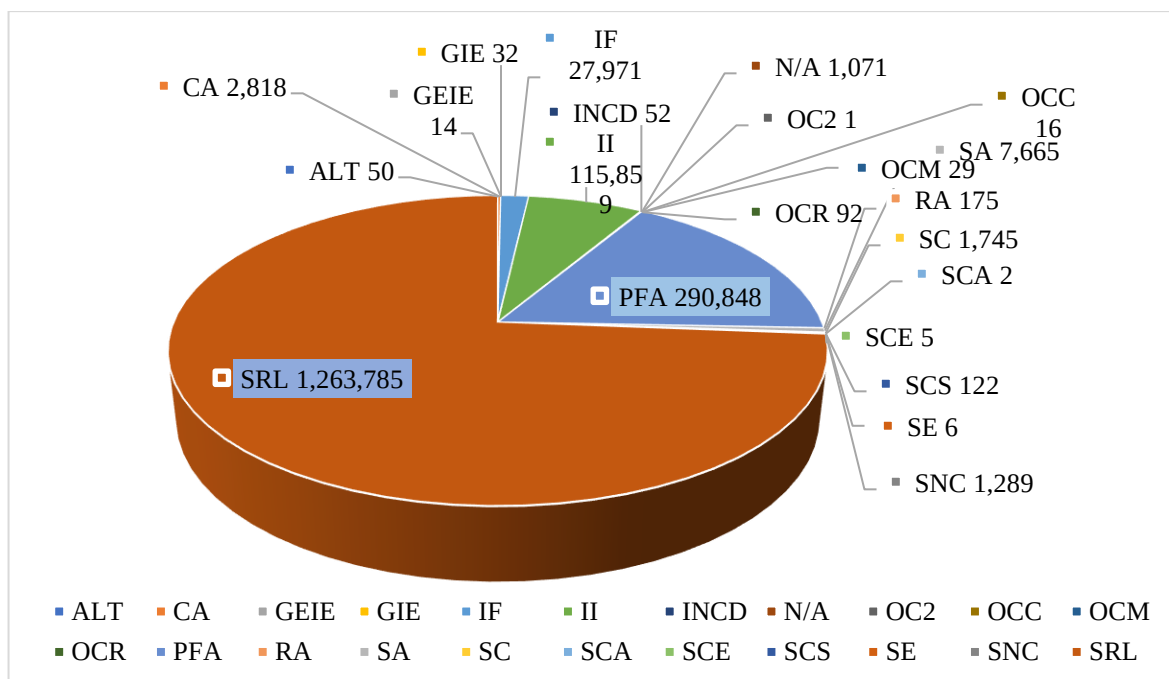
Un remediu legislativ ar fi introducerea unei astfel de cauze de dizolvare ca cea expusă mai sus.

Deci, în măsura în care societatea a săvârșit fapte ce contravin ordinii publice sau când obiectul său de activitate a fost deturnat, iar faptele imputate nu mai pot duce la atragerea răspunderii penale și dizolvarea ca sancțiune penală complementară, divolvarea cu titlu de sancțiune civilă ar putea fi un remediu satisfăcător.

Este adevărat că art. 1882 alin. (2) C. civ. impune că orice societate trebuie să aibă un obiect determinat și licit, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri, în caz contrar intervenind nulitatea societății.

Prin legiferarea propunerii pe care o propunem ar fi depășite inconvenientele și controversele ce însoțesc instituția *obiectului de activitate al societății*.

O propunere interesantă, inspirată din Codul civil spaniol, vizează ipoteza divolvării unei societăți pentru activități ilicite, situație în care sumele cuvenite acționarilor, rămase după lichidarea datoriilor, să revină instituțiilor de binefacere, propunere ce rezonază pe deplin cu propunerea pe care am formulat-o anterior în referire la activitatea societății ce contravine ordinii publice sau când obiectul său de activitate a fost deturnat.

Situția societăților în funcțiune¹

Legendă

Denumire (Acronim)	Număr
ALT	50
Cooperativă agricolă (CA)	2.818
Grup european de interes economic (GEIE)	14
Grup de interes economic (GIE)	32
Întreprindere familială (IF)	27.971
Întreprindere individuală (II)	115.859
Institut național de cercetare-dezvoltare (INCD)	52
N/A	1.071
Cooperativă de credit (OC2)	1
Cooperativă consum (OCC)	16
Cooperativă meșteșugărească (OCM)	29
Organizație cooperatistă de credit (OCR)	92
Persoană fizică autorizată (PFA)	290.848
Regie autonomă (RA)	175
Societate pe acțiuni (SA)	7.665
Societate cooperativă (SC)	1.745
Societate în comandită pe acțiuni (SCA)	2
Societate cooperativă europeană (SCE)	5
Societate în comandită simplă (SCS)	122
Societate europeană (SE)	6
Societate în nume colectiv (SNC)	1.289
Societate cu răspundere limitată (SRL)	1.263.785

¹ sursa: Oficiul Național al Registrului Comerțului.

Capitolul II al tezei vizează statutul juridic al administratorului în cadrul societăților pe acțiuni.

Societățile pe acțiuni, ca de altfel și celelalte tipuri de societăți, sunt, în realitate, niște ficțiuni, iar pentru ca voința socială să fie împlinită în mod concret, pentru ca deciziile luate în cadrul adunărilor generale să fie puse în practică, este nevoie de administrator, de persoane care să realizeze transpunerea acestora în planul concretului.

Lucrarea abordează natura juridică a funcției și subliniază natura sa duală, clarificată atât la nivel doctrinar, dar și în jurisprudența instanței supreme.

În forma sa inițială, Legea nr. 31/1990 a îmbrățișat viziunea unitară asupra administrării societăților.

Prin Legea nr. 441/2006 de modificare și completare a Legii nr. 31/1990, s-a produs o reformă profundă în sistemul de administrare și conducere a societăților pe acțiuni, apelându-se la principiile guvernării corporative, prin armonizarea legislației naționale cu reglementările țărilor membre ale Uniunii Europene.

Regulile de guvernanță corporativă au fost dezvoltate întâi în țările anglo-saxone. Obiectivul principal a fost atunci protejarea investitorilor individuali și a investitorilor instituționali.

În legislațiile occidentale sistemele de administrare și conducere variază de la un sistem legislativ la altul: dacă legislația spaniolă reglementează doar sistemul unitar, și doar în ceea ce privește societatea europeană pe acțiuni este organizată alternativ (fie în sistem unitar, fie dualist), în dreptul italian, societățile pe acțiuni sunt organizate în trei sisteme de administrare și control.

Cât privește Portugalia aceasta a adoptat un sistem alternativ, cu trei modalități: consiliul de administrație și consiliul de supraveghere; consiliul de administrație compus din comitet de audit și auditor statutar; consiliul de administrație executiv, consiliul general și de supraveghere și auditor statutar.

Codul belgian al societăților și asociațiilor operează atât cu un sistem monist de organizare, în care societatea este administrată de consiliul de administrație, cât și un sistem dual, în care administrarea societății să fie asigurată de un colegiu de conducere, iar rolul de control revine consiliului de supraveghere.

În fine, o structură originală de administrare și conducere a societăților pe acțiuni regăsim în dreptul Republicii Moldova, care instituie consiliul societății, pe de-o parte, și organul executiv, pe de altă parte.

Consiliul reprezintă interesele acționarilor în perioada dintre adunările generale și, în limitele atribuțiilor sale, exercită conducerea generală și controlul asupra activității societății.

Pe de altă parte, organul executiv al societății are în competență conducerea activității curente a societății, cu excepția chestiunilor ce țin de competența adunării generale a acționarilor sau a consiliului societății.

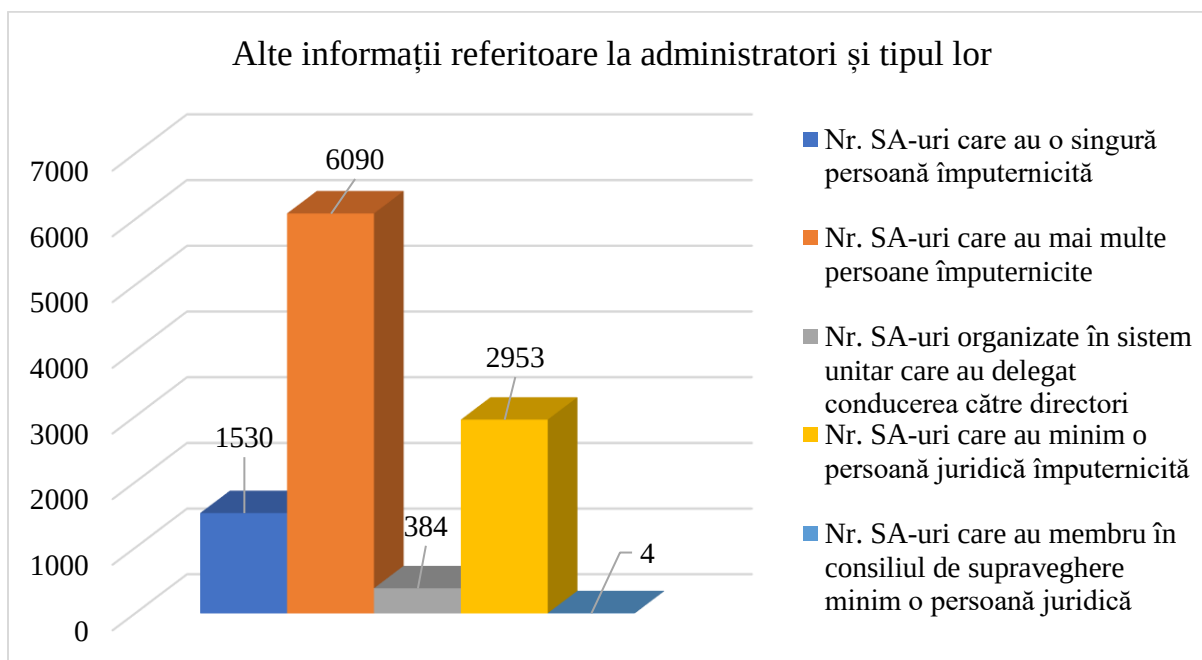
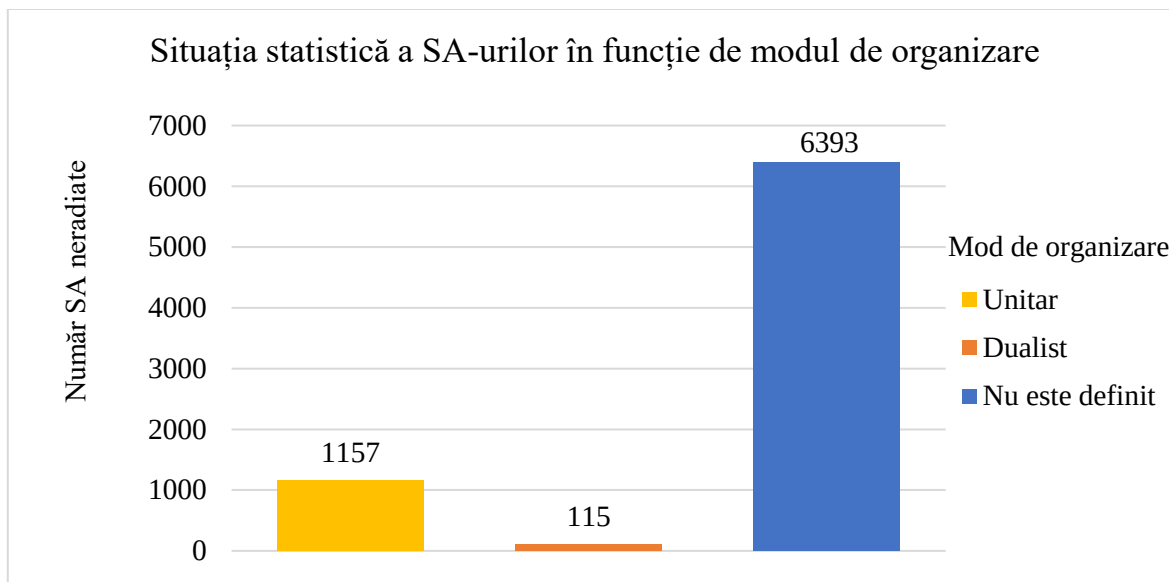
În mod inedit, societatea poate avea unul sau chiar, concomitent, două organe executive, acestea putând fi colegiale sau unipersonale.

De inspirație franceză, sistemul unitar presupune administrarea societății pe acțiuni se realizează pe un singur palier, consiliul de administrație, care poate delega atribuțiile de conducere directorilor societății.

Până la reforma operată prin Legea nr. 441/2006, acesta era unicul sistem de administrare cunoscut în legislația noastră.

Statutul juridic al administratorului societăților pe acțiuni, indiferent că acesta este unic sau face parte din consiliul de administrație al societății, este același, cu excepția celor care privesc pluralitatea de administratori.

De altfel, materia care reglementează administrarea societăților a fost ordonată de către legiuitor în trei părți și anume prima parte dedicată sistemului unitar de administrare, partea a II-a atribuită sistemului dualist de administrare, iar partea a III-a privește dispozițiile comune aplicabile sistemului unitar și sistemului dualist, deopotrivă.

Legendă

Nr. SA-uri care au o singură persoană împuternicită	1530
Nr. SA-uri care au mai multe persoane împuternicite	6090
Nr. SA-uri organizate în sistem unitar care au delegat conducerea către directori	384
Nr. SA-uri care au minim o persoană juridică împuternicită	2953
Nr. SA-uri care au membru în consiliul de supraveghere minim o persoană juridică	4

În capitolul dedicat statutului juridic al administratorului am analizat numirea, funcționarea, remunerarea, atribuțiile, obligațiile ori încetarea funcției de administrator, partajat pe fiecare dintre sistemele de administrare și conducere, în sistem unitar ori dualist, după caz.

În urma realizării studiului ce face obiectul tezei, s-au desprins și câteva propuneri *de lege ferenda*, dintre care menționăm:

- extinderea categoriilor de infracțiuni ce fac o persoană incompatibilă cu calitatea de administrator, însă această modificare legislativă trebuie realizată de o manieră proprie, originală, legislațiile celorlalte state de referință de pe parcursul lucrării nefiind apte să producă o soluție juridică panaceu;

- introducerea unei noi condiții, respectiv capacitatea profesională. Or, o persoană ce anterior a administrat o societate care a intrat în faliment din motive imputabile administratorului, în opinia noastră nu se califică, pentru a dobândi calitatea de administrator/director într-o societate, și cu atât mai puțin într-o societate pe acțiuni;

- asigurarea un echilibru în cadrul societății și protecția unei minorități a acționarilor; Codul portughez al societăților comerciale instituie regula potrivit căreia acționarii care au votat împotriva numirii administratorilor, au dreptul de a numi cel puțin un administrator, cu condiția ca această minoritate să reprezinte cel puțin 10% din capitalul social. Soluția legislativă ni se pare una echilibrată, cu atât mai mult cu cât valoarea minimă a capitalului social reprezentată de administratorii minoritari este introdusă pentru a elimina acțiunile șicanatorii.

- în sistemul portughez de reglementare a societăților, legea prevede posibilitatea instituirii unui regim de pensionare pe motiv de bătrânețe sau invaliditate a persoanelor din conducerea societății, sistem de recompensare ce poate fi preluat și în sistemul legislativ românesc;

- sistemul spaniol prevede și mecanismul reprezentării proporționale, respectiv posibilitatea accesului în consiliu nu numai pentru reprezentații majorității, ci chiar și pentru minoritari; pentru a evita abuzul de majoritate, un sistem proporțional de reprezentare poate fi adoptat și în legislația noastră, care însă, prin maniera de legiferare, nu trebuie să alunece în extrema cealaltă, a abuzului de minoritate.

- una dintre propunerile *de lege ferenda* exprimate în literatura de specialitate², pe care o împărtășim pe deplin, impune menționarea în registrul comerțului și a conținutul mandatului administratorilor ce reprezintă societatea, dacă aceștia acționează separat, pentru a veni în întâmpinarea terților care se pot interesa dacă administratorul are dreptul de a reprezenta societatea într-o anumită materie, creându-se astfel siguranță în circuitul civil.

Capitolul III structurează răspunderea civilă a administratorului pe trei componente:

✓ Răspunderea față de societate în temeiul Legii nr. 31/1990;

Răspunderea administratorilor față de societate este regula și intervine când administratorii, persoane fizice sau juridice, își încalcă obligațiile ce sunt cuprinse inițial în actul constitutiv sau care au fost stabilite ulterior de adunarea generală a acționarilor, ori cele pe care le stabilește Legea nr. 31/1990.

Cu ocazia analizei acestei forme de răspundere s-a nevoia oficializării instituției administratorului *de fapt*, instituție pe care o regăsim și în legislațiile europene, dar într-o formă mai adecvată decât cea teoretizată în doctrina românească.

Spre exemplu, spre deosebire de profesorul Piperea³, apreciem că definirea “*administratorului de fapt*” oferită de legislația spaniolă, nu doar că este una completă, dar este și mai apropiată de realitățile socio-economice; din definiția sintagmei oferită de Gheorghe Piperea pare că “*administratorul de fapt*” este cel care și-a însușit această calitate în fraudă societății, conotație cu care suntem în dezacord.

În schimb, Legea societăților de capital spaniole include în sensul noțiunii “*administrator de fapt*”⁴ și pe cei care, cu bună-credință exercită administrarea societății, fără însă a fi oficializat această funcție.

Legiferarea unei astfel de răspunderi nu doar că ar facilita tragerea la răspundere a celor angrenați în administrarea societății și care sunt culpabili de prejudiciile produse, dar ar fi și o recunoaștere a faptului că normele juridice sunt flexibile și se adaptează relațiilor sociale ce se încetățenesc în cadrul societății.

² D. M. Daghe, *Administrarea societății pe acțiuni*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 348.

³ Gh. Piperea, *Drept comercial român. Teoria generală, întreprinderea și insolvența*, Ed. C. H. Beck, București, 2020, p. 351.

⁴ Vor fi considerați administratori *de fapt* persoanele care, în realitatea traficului acționează fără titlu, cu titlu nul sau stins, sau cu alt titlu, funcțiile unui administrator, cum ar fi după caz, cele sub instrucțiunile cărora acționează administratorii societății⁴. Responsabilitatea administratorilor se va extinde și asupra administratorilor *de fapt*.

Legea societăților enumeră ipoteze, cu caracter exemplificativ, ce fapte atrag răspunderea administratorilor.

Pe de altă parte, administratorul poate suferi și o răspundere în regres, indirectă, când societatea se întoarce împotriva administratorului pentru a-și recupera prejudiciul suferit în urma despăgubirii unui terț în urma acțiunilor administratorului, acțiuni exercitate în afara exercițiului normal al funcției ce i-a fost încredințată, dar în legătură cu atribuțiile sale.

În fine, administratorul poartă și o răspundere de garanție pentru fapta altuia, respect pentru fapta directorilor și a celorlalți salariați.

Prin Legea nr. 441/2006, s-a instituit o formă specială de răspundere pentru fapta altuia, denumită și răspundere de garanție, respectiv administratorii răspund față de societate pentru prejudiciile cauzate prin actele îndeplinite de directori sau de personalul încadrat, când dauna nu s-ar fi produs dacă ei ar fi exercitat supravegherea impusă de îndatoririle funcției lor.

Se instituie astfel o formă de răspundere indirectă și subsidiară a administratorului față de societate, pentru fapta altuia, pentru directori și pentru membrii directoratului.

Art. 144² alin. (4) din Legea societăților instituie o formă specială de răspundere, și anume răspunderea solidară a administratorilor cu predecesorii lor imediați; astfel, administratorii sunt solidar răspunzători cu predecesorii lor imediați dacă, având cunoștință de neregulile săvârșite de aceștia, nu le comunică cenzorilor sau, după caz, auditorilor interni și auditorului financiar.

Această formă de răspundere se aplică atât sistemului unitar de administrare, dar deopotrivă este aplicabilă și sistemului dualist, inclusiv membrilor directoratului.

Având în vedere că mandatul administratorului este unul remunerat, administratorul este ținut să-și exercite mandatul cu diligența unui bun proprietar, și nu doar cu diligența pe care o manifestă în propriile afaceri.

Administratorul trebuie să se asigure de buna gestionare a treburilor societății, răspunderea sa fiind apreciată, *in abstracto*, adică cu un grad de exigență mai ridicat; administratorul va răspunde astfel chiar și pentru cea mai ușoară formă a culpei.

În context, devine relevant conceptul de *decizie de afaceri*, introdus în legislația noastră prin Legea nr. 441/2006; odată cu adoptarea acestei legi se produce o reformă profundă în materia societăților, legislația românească fiind adaptată standardelor OECD în materia guvernării corporative.

Pentru recuperarea daunelor produse de către administratori, legea pune la dispoziție societății mijlocul procesual intitulat acțiunea în răspundere.

Acțiunea în răspundere împotriva administratorilor, a membrilor directoratului și consiliului de supraveghere, își are fundamentul juridic în dispozițiile art. 155 din Legea nr. 31/1990, însă acest mijloc procesual capătă o consacrare legislativă odată cu adoptarea Codului comercial din 1887.

O inovație semnificativă a fost introdusă în legislația italiană prin Legea nr. 262/2005, care, în mod alternativ, oferă competența de a introduce acțiunea în răspundere corporativă, pe lângă adunările generale a acționarilor, și consiliului de cenzori, în această din urmă ipoteză cu o majoritate de două treimi din numărul membrilor săi.

De lege ferenda, ar trebui să importăm o astfel de soluție legislativă întrucât oferă o notă de siguranță privind protecția societății, mai ales în cadrul societăților cu număr mare de acționari, ce nu se coordonează între ei; pe de altă parte, pentru a nu putea fi folosită cu scop șicanator, se poate introduce cerința unanimității consiliului de cenzori pentru introducerea unei astfel de acțiuni în răspundere corporativă.

✓ Răspunderea excepțională față de terți pentru depășirea limitelor mandatului;

În principiu, administratorii societăților pe acțiuni nu răspund față de terții cu care contractează societatea, deoarece actele încheiate de administratorii sociali sunt actele societății însăși, astfel că față de terți răspunde societatea.

Răspunderea societății, chiar și în cazul depășirii obiectului de activitate de către administratorii săi, intrevine în cazul unor terți diligenți.

Legea consacră și două ipoteze de excepție, când depășirea obiectului de activitate al societății va fi opozabil terților, iar societatea pe acțiuni nu va fi ținută responsabilă pentru aceasta:

a) în măsura în care terții cunoșteau sau trebuiau să cunoască, în funcție de împrejurări, depășirea acestuia;

b) când actele astfel încheiate depășesc limitele puterilor oferite administratorilor.

În cazul care faptele ilicite săvârșite de către administrator nu au legătură cu funcția, administratorul va răspunde direct și personal față de terți, fără ca societatea să răspundă în vreun fel pentru prejudiciul produs de administratorul său, răspunderea administratorului având un evident caracter delictual.

✓ Răspunderea agravată în temeiul Legii nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență;

Scopul legii este instituirea unor proceduri de prevenire a insolvenței la care pot recurge debitorii aflați în dificultate și, respectiv, a unor proceduri colective de insolvență pentru acoperirea pasivului debitorului, în cadrul cărora debitorul beneficiază, atunci când este posibil, de șansa de redresare a activității sale.

Fundamentul juridic al acestei forme speciale de răspundere îl constituie art. 169 - 173 din Legea nr. 85/2014.

Răspunderea reglementată de art. 169 alin. (1) din Legea nr. 85/2014 este o răspundere solidară față de debitorul persoană juridică, pentru că acestuia i s-a cauzat starea de insolvență.

Problema răspunderii speciale a persoanelor care au contribuit la starea de insolvență se pune numai în cazul debitorului persoană juridică, a cărei activitate se află, prin ipoteză, sub controlul unor organe unipersonale sau colegiale investite cu atribuții de conducere și de supraveghere. Persoanele care compun aceste organe pot fi chemate să răspundă în situația în care își exercită atribuțiile de administrare executivă sau neexecutivă în mod fraudulos sau iresponsabil⁵.

În practica judiciară⁶ s-a subliniat ipoteza că acest tip de răspundere nu este o extindere a procedurii falimentului asupra membrilor organelor de conducere, ci este una personală, care intervine numai atunci când, prin săvârșirea vreunei fapte dintre cele enumerate de textul de lege, aceștia au cauzat ajungerea societății în stare de insolvență.

Această formă specială de răspundere civilă delictuală⁷ nu este nouă în legislația din materia insolvenței, ci ea se regăsea, într-o formă relativ similară, și în Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței⁸.

⁵ R. Bufan, A. Deli-Diaconescu, M. Sărăcuț (coord.), *Tratat practic de insolvență*, Vol. I, Ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 847.

⁶ C. A. București, sec. a VI-a civ., dec. civ. nr. 1288/2013 (a se vedea V. Terzea, *Noul Cod al insolvenței*, adnotat cu doctrină, jurisprudență și explicații, Ed. Solomon, București, 2014, p. 397); Trib. Gorj, sec. a II-a civ., sen. civ. nr. 345/06.07.2016.

⁷ Cu privire la natura juridică a răspunderii au existat opinii diferite în doctrină care au relevat și caracterul dual al răspunderii, în funcție de natura obligației încălcate (vezi I. Turcu, *Legea procedurii insolvenței. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, Ed. C. H. Beck, București, 2009, p. 672).

⁸ Art. 138: „În cazul în care sunt identificate persoane cărora le-ar fi imputabilă apariția stării de insolvență a debitorului, la cererea administratorului judiciar sau a lichidatorului, judecătorul sindic poate dispune ca o parte a pasivului debitorului, persoană juridică, ajuns în stare de insolvență, să fie suportată de membrii organelor de conducere și/sau supraveghere din cadrul societății, precum și de orice altă persoană care a cauzat starea de insolvență a debitorului”.

Mai mult, o astfel de formă de răspundere se regăsea reglementată și în Legea nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului, primul act normativ postdecembrist care introduce răspunderea membrilor organelor de conducere care au contribuit la ajungerea debitorului în această situație de insolvență.

Răspunderea prevăzută de art. 169 din Legea nr. 85/2014 se referă la membrii organelor de conducere și/sau supraveghere din cadrul societății pe acțiuni, fie că aceasta este administrată în sistem unitar ori în sistem dualist.

Adoptarea unui sistem dualist de conducere ridică problema relațiilor dintre atribuțiile de conducere, ce revin consiliului de administrație, și cele supraveghere, ce revin consiliului de supraveghere. Această chestiune reduce analiza la stabilirea rolurilor de administrare executivă și neexecutivă, întrucât, în principiu, persoanele cu puteri de administrare și control vor fi cele care sunt pretabile a săvârși fapte ce pot duce la insolvența societății.

Capitolul dedicat răspunderii financiar-fiscale relevă caracterul autonom al acestei forme de răspundere. Cu toate acestea, dreptul fiscal prezintă legături indisolubile cu dreptul constituțional, cu dreptul administrativ, cu dreptul privat (civil și comercial) și cu dreptul penal.

Fiind o formă de răspundere de nișă, am apreciat necesar să explicităm unele concepte juridice de drept fiscal, principiile fiscale europene și naționale, să analizăm subiecții raportului de drept fiscal ori să indicăm principalele taxe și impozite aflate în sarcina societăților pe acțiuni ca subiecți pasivi ai raportului juridic de drept fiscal.

O relevanță deosebită revine în acest capitol răspunderii fiscale și mai cu seamă răspunderii solidare a administratorului, instituită de dispozițiile art. 25 alin. (2) Cod procedură fiscal.

Răspunderea solidară nu se confundă cu răspunderea instituită de prevederile art. 73 alin. (1) lit. e) din Legea societăților, întrucât aceasta reglementează un alt palier legal, respectiv materia răspunderii administratorului față de societate, iar nu față de terțe persoane sau autorități publice, precum organele fiscale.

Deci, această formă de răspundere solidară a administratorului, operează indiferent tipul de societate în care administratorul își desfășoară activitatea, iar condițiile atragerii răspunderii sunt aceleași.

Pe de altă parte, circumstanțiază doar secvențial calitatea subiectului pasiv ce răspunde solidar alături de debitorul declarat insolubil; în unele ipoteze, legea cere calitatea de

administrator, asociat/acționar sau orice altă persoană, iar în unele ipoteze se solicită strict calitatea de administrator.

Date fiind unele controverse pe care le-am expus pe parcursul tezei, și considerentelor exprimate, am propus ca o viitoare modificare legislativă a Legii societăților să menționeze, în mod explicit, că hotărârea cu privire la formularea cererii introductive pentru deschiderea procedurii insolvenței este în competența exclusivă a consiliului de administrație.

Capitolul nu se încheie până nu trecem în revistă sancțiuni aplicabile în cazul intervenirii răspunderii fiscale, respectiv sancțiunile fiscale administrative, pe de-o parte, contravenționale, și, sancțiunile fiscale cu caracter penal, pe de altă parte.

Acestea din urmă survin în urma săvârșirii unor fapte cu caracter penal însă pentru încălcarea unor norme juridice cu un proeminent caracter fiscal.

În context, Legea nr. 241/2005 prezintă o importanță de prim rang, iar analiza limitelor legislative ce derivă din punerea sa în practică au generat și propuneri *de lege ferenda* cum ar fi modificarea dispozițiilor art. 12 din lege, corelarea acestuia cu art. 73¹ alin. (1) și cu art. 6 alin. (2) din Legea societăților, și instituirea interdicției de a ocupa funcțiile de fondatori, administratori, directori, membri ai consiliului de supraveghere și ai directoratului, cenzori sau auditori financiari, iar dacă au fost alese, de a fi decăzuți din drepturi, cei condamnați pentru săvârșirea oricăreia dintre infracțiunile prevăzute de Legea nr. 241/2005, nu doar cele de evaziune fiscală.

Răspunderea contravențională ca formă a răspunderii juridice a fost teoretizată în cuprinsul capitolului V, fiind analizat cadrul general oferit de OG nr. 2/2001 privind contravențiile.

O atenție sporită a fost acordată contravențiilor cu subiect activ calificat întrucât într-o astfel de ipoteză, doar persoana ce deține o astfel de calitate cerută de norma contravențională poate fi trasă la răspundere contravențională.

Astfel, pe parcursul documentării jurisprudențiale, a fost identificată o cauză⁹ ce viza aplicarea unei sancțiuni contravenționale de către Agenția Națională de Integritate față de o persoană ce ocupa o funcție de conducere într-o societate pe acțiuni și căreia îi revenea obligația de a depun declarația de avere/interese.

⁹ Jud. Buftea, sec. civ., sen. civ. nr. 4301/08.06.2016.

Jurisprudența este destul de săracă în ceea ce privește contravențiile care au un subiect activ calificat, în persoana administratorilor în cadrul societăților pe acțiuni.

De altfel, nici legislația românească nu conține incriminări în sfera ilicitului contravențional în care subiect activ să fie unul circumstanțat, respectiv să dețină calitatea de administrator în cadrul unei societăți pe acțiuni.

Deși, la momentul adoptării sale, Legea nr. 31/1990, nu conținea nicio dispoziție contravențională, ulterior, sub influența școlilor de drept european, potrivit cărora răspunderea penală constituie *ultimo ratio* în materia răspunderii juridice, și-au făcut loc, destul de timid apreciem noi, și răspunderea contravențională în domeniul comercial.

După cum apreciam, prin Legea nr. 441/2006, a operat o amplă reformă în materie comercială, ocazie cu care au fost incriminate în sfera ilicitului contravențional o serie de fapte a căror nerespectare, până la acel moment, nu erau sancționate nici din perspectivă contravențională și nici dintr-o perspectivă penală.

Au fost instituite câteva contravenții, cum ar fi încălcarea prevederilor art. 131 alin. (4), încălcarea prevederilor art. 177 alin. (1) lit. a) ori încălcarea prevederilor art. 178 din Legea nr. 31/1990 a societăților.

Numitorul comun al acestor contravenții se referă la categoria de societăți în cadrul căro-
ra pot fi săvârșite astfel de contravenții, respectiv societăți pe acțiuni.

În urma analizei critice a manierei în care este reglementată actualmente răspunderea contravențională în materie comercială, am constatat o serie de deficiențe logico-juridice; în esență, răspunderea operează în sarcina administratorilor cărora le este aplicabilă sancțiunea contravențională a amenzii, însă în măsura în care nu sunt remediate deficiențele, în subsidiar, intervine sancțiunea complementară a dizolvării, sancțiune ce se aplică direct societății pe acțiuni.

Cu această ocazie am propus o serie intervenții legislative asupra actualului conținut al Legii nr. 31/1990:

- astfel, pe de-o parte, este necesară introducerea mențiunii privind instituirea răspunderii juridice a societății pe acțiuni, astfel încât aceasta să poată fi titular al responsabilității juridice, în calitate de subiect activ al faptelor ilicite contravenționale.

- *de lege ferenda* este necesară instituirea chiar în sarcina însăși a societății, a obligației privind ținerea registrelor care asigură transparența și dreptul la informare (registru acționarilor, registrul obligațiunilor, registrul privind ședințele adunărilor generale ale acționarilor). O

sanctiune nu poate opera decât ca un mijloc de corecție a unei acțiuni neconforme; or, cum societății pe acțiuni nu îi revine sarcina instituirii registrelor, ar fi lipsit de coerență juridică să i se aplice o sancțiune pentru neîndeplinirea unei obligații pe care legea nu i-o prevedea.

Dezavuăm opinia potrivit căreia doar administratorii ar trebui să răspundă pentru abaterile contravenționale deja incriminate, trasarea unei responsabilități în sarcina înseși a societății fiind mijlocul cel mai adecvat de asumare a personalității juridice a societății.

Societatea este o realitate juridică pe care nu o putem ignora, este titulară de drepturi, și în mod corelativ de obligații, iar apelarea la represiunea contravențională ar disciplina în mod substanțial relațiile sociale în domeniul comercial; mai mult, societățile nu ar mai putea fi folosite doar cu titlu de *paravan* de persoane fizice, în cadrul unor activități ilicite.

- instituirea de pedepse principale aplicabile societății pe acțiuni însăși, și, în subsidiar, aplicarea de sancțiuni complementare cum ar fi suspendarea ori chiar dizolvarea. Apreciem că, *de lege ferenda*, aplicarea sancțiunilor complementare ar putea fi una graduală, cum ar fi suspendarea activității pe o anumită perioadă, și abia apoi, în măsura neîndeplinirii obligațiilor instituite de lege - cum ar fi înființarea registrelor - să poată opera sancțiunea contravențională cea mai gravă a dizolvării societății.

În plus, Legea societăților incriminează un număr de patru contravenții, dintre care trei aplicabile în cazul societăților pe acțiuni, și un număr de 13 articole ce incriminează diverse fapte drept infracțiuni, fiecare articol cu conținuturi legale multiple, aspect care face ca numărul infracțiunilor să fie unul exponențial mai ridicat în raport cu numărul contravențiilor incriminate în materie.

Într-o astfel de situație, se ridică întrebarea dacă în realitate se respectă principiul potrivit căruia răspunderea penală este *ultima ratio* a răspunderii juridice.

De altfel, capitolul următor este dedicat răspunderii penale a administratorului. Acesta este structurat, în principal, pe trei direcții.

O primă chestiune vizează teoretizarea instituției fundamentale a dreptului penal respectiv răspunderea penală instituită de Codul penal.

Având în vedere ca administrator al unei societăți pe acțiuni poate fi chiar și o persoană juridică a fost abordată și răspunderea penală a persoanelor juridice.

Acestă din urmă instituție de drept penal ridică problema răspunderii penale anticipate pentru infracțiuni săvârșite în legătură cu procesul de constituire a unei societăți.

Spre deosebire de legislația românească, art. 5 din Codul penal belgian asimilează persoanei juridice și unele entități lipsite de personalitate juridică potrivit legii civile - asociațiile în participație, societățile civile, societățile comerciale în curs de formare - și drept consecință pot răspunde penal.

Analiza acestui tip de răspundere a permis să identificăm maniera destul de superficială în care este analizată, în opinia noastră, în practica judiciară, vinovăția persoanelor juridice.

Dat fiind cadrul organizatoric complex al unei societăți ce poate întruni calitatea de administrator într-o societate pe acțiuni, este cu atât mai dificil procesul de stabilire a laturii subiective cu care a fost săvârșită o infracțiune de către persoana juridică.

Există numeroase exemple în jurisprudență care, deși privesc tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice, omit să analizeze în detaliu elementul subiectiv al persoanei juridice care face obiectul tragerii la răspundere penală.

Or, analiza laturii subiective a inculpatului persoană juridică este un proces chiar mai elaborat decât în cazul persoanei fizice, ce presupune stabilirea structurii organizatorice a societății pe acțiuni, chiar modul de administrare și conducere, identificarea mecanismelor de luare a deciziilor de organele, documentelor întocmite în contextul elaborării deciziilor, eventuale opoziții la luarea deciziilor, omisiunile de a acționa și resorturile acestora, precum și analiza comportamentală a persoanelor fizice ce personifică voința societății.

În lipsa unei astfel de analize a laturii subiective răspunderea penale dă aparența unei răspunderi civile obiective pentru fapta altuia, deși rațiunile celor două forme de răspundere sunt cu totul deosebite.

Date fiind considerentele de mai sus, se impune ca jurisprudența să analizeze minuțios latura subiectivă sub care au fost săvârșite fapte prevăzute de legea penală de către persoanele juridice, exprimări generale și stereotipe fiind excluse, și chiar contravenind legislației și jurisprudenței europene în materia drepturilor omului.

O schemă interesantă în sensul celor de mai sus, propune Codul penal spaniol¹⁰, după care se vor analiza:

a) dacă organul administrativ a adoptat și implementat efectiv modele care includ măsuri de supraveghere și control adecvate pentru prevenirea infracțiunilor sau pentru reducerea semnificativă a riscului săvârșirii acestora;

¹⁰ Art. 31bis.

b) supravegherea funcționării și conformării modelului de prevenire implementat a fost încredințat unui organ al persoanei juridice cu puteri autonome de inițiativă și control sau căruia îi este încredințată legal funcția de supraveghere a eficienței controalelor interne ale persoanei juridice;

c) făptuitorii individuali au săvârșit infracțiunea prin sustragerea în mod fraudulos de la modelele de organizare și prevenire;

d) nu a existat o omisiune sau exercitare insuficientă a funcțiilor sale de supraveghere, supraveghere și control de către organismul menționat la pct. b).

Această matrice poate constitui un element de analiză apt să ducă la concluzia exercitării instrucției penale, ipoteză perfect validă și în cazul tragerii la răspundere penală a societăților pentru săvârșirea infracțiunilor de evaziune fiscală. În aprecierea noastră poate fi preluată *de lege ferenda* în legislația românească.

O chestiune de utilitate practică ce și-a găsit răspuns în doctrină se referă la efectele pe care le va avea o cauză de nulitate intervenită în procedura de constituire a persoanei juridice, în speță a societăților, dar descoperită abia după săvârșirea infracțiunii, în ceea ce privește ataragerea răspunderii penale a entității abia constituite.

În doctrină s-a considerat că, în ceea ce privește persoanele juridice aflate în faza lichidării, poate fi angajată răspunderea penală a acestora pentru faptele săvârșite în timpul acestei faze, argumentându-se, la fel ca în doctrina franceză, că persoanele juridice lichidate își păstrează capacitatea juridică necesară pentru prefacerea bunurilor în bani și plata pasivului.

Pentru a preveni eludarea răspunderii penale a societății printr-o dizolvare secretă sau aparentă sau printr-o modificare structurală, legiuitorul spaniol a presupus că există o aparentă dizolvare atunci când societatea își continuă activitatea și menține identitatea substanțială a clienților, furnizorilor și angajaților, în acele cazuri de transfer al răspunderii penale către noua entitate¹¹, soluție legislativă ce poate fi preluată și în legislația penală românească.

Odată cu noua viziune a noului Cod penal, au fost preluate în cuprinsul acestui act normativ fundamental pentru societatea românească, o serie de infracțiuni care, deși nu presupun

¹¹ F. S. Calero, J. S. Calero Guilarte, *Principios de derecho mercantil. Tomo I*, 28^a Edition, Ed. Aranzadi, Pamplona, 2023, p. 197.

calitatea specială de administrator a subiectului activ, cel mai frecvent sunt săvârșite de către aceștia.

Pentru asigurarea unității în reglementarea infracțiunilor s-a ajuns la concluzia că este necesară includerea în conținutul proiectului Codului penal a unor infracțiuni prevăzute în prezent în legi penale speciale și care au o mai mare frecvență în practica judiciară (infracțiuni în materia insolvenței, infracțiuni de corupție etc.).

Totodată, analiza legislației penale speciale a evidențiat necesitatea modificării sau, după caz, a abrogării acelor infracțiuni din legile speciale care fie nu sunt în acord cu noua reglementare, fie nu întrunesc exigențele cerute unor norme de incriminare, fie dublează incriminările din Cod.

Cu titlu de exemplu, învederăm Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței care, deși era o lege extrapenală, conținea norme cu caracter penal, respectiv incrimina infracțiunile de bancrută simplă și bancrută frauduloasă, ce au fost preluate în Codul penal actual, odată cu intrarea sa în vigoare la 1 februarie 2014.

La nivelul tipicității, textul de lege preluat în Codul penal nu aduce modificări față de forma infracțiunii din Legea nr. 85/2006, însă apreciem că, preluarea infracțiunii în Codul penal îi conferă o aplicabilitate generală, atât timp cât din conținutul elementelor de tipicitate nu rezultă faptul că situația premisă, pentru toate variantele normative, este existența stării de insolvență a debitorului profesionist.

Totuși, deși în fapt, infracțiunea se comite, de regulă, de administratori, directori, directori executivi, fondatorul sau reprezentantul legal al societății, elementele de tipicitate, astfel cum sunt configurate de către legiuitor, nu rezumă săvârșirea infracțiunii de către un subiect activ circumstanțiat, cum ar fi profesionistul, astfel cum este el definit de art. 3 din Codul civil.

Mai mult, după cum am specificat deja, fiind reglementată în partea specială a Codului penal, normă cu aplicabilitate generală, pare că infracțiunea așa cum este așezată, la acest moment în arhitectura legislației penale, nu este specifică procedurii insolvenței.

O viitoare modificare legislativă ar fi necesară în sensul introducerii situației premisă a stării de insolvență a debitorului, situație în care se conturează cu claritate un subiect activ circumstanțiat, respectiv deținerea calității de profesionist.

În materia infracțiunilor contra patrimoniului s-a urmărit în primul rând o reconsiderare a limitelor legale de pedeapsă, în vederea readucerii acestora în limite normale, dar și o simplificare a reglementării prin renunțarea la numeroase variante agravate.

În același timp, cadrul reglementării a fost completat cu incriminări noi, cum este cazul abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor, al înșelăciunii privind asigurările, deturnării licitațiilor publice sau exploatării patrimoniale a unei persoane vulnerabile.

Codul penal nu conține o reglementare a infracțiunilor grupate după calitatea specială a subiectului activ, respectiv calitatea de administrator, și cu atât mai puțin calitatea de administrator al unei societăți pe acțiuni; de altfel, niciuna dintre infracțiunile din Codul penal nu presupune în mod necesar calitatea specială de administrator, privită *in extenso*, în cadrul unei societăți pe acțiuni.

În principiu, administratorul poate răspunde pentru orice infracțiune reglementată de Codul penal, atât timp săvârșește infracțiunea săvârșită este în legătură cu exercitarea funcției sale de administrator.

Paleta infracțiunilor pretabil a fi săvârșite de către administratori este extrem de diversă, mergând de la infracțiuni contra persoanei, infracțiuni contra autorității și frontierei de stat, infracțiuni contra înfăptuirii justiției, până la infracțiuni de corupție și de serviciu ori împotriva patrimoniului.

Deși, Codul penal nu reglementează infracțiuni ce necesită calitatea specifică, exclusivă, de administrator a subiectului activ, dat fiind specificul activității de administrator, cu caracter preponderent economic, infracțiunile cel mai des întâlnite în practica judiciară al căror subiect activ deține calitatea de administrator sunt infracțiunile reglementate în Titlul II *Infracțiuni contra patrimoniului* Capitolul III *Infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii*.

Acestea nu impun drept condiție obligatorie deținerea calității de administrator pentru subiectul activ, însă, atunci când sunt săvârșite în mediul de afaceri, în fapt sunt săvârșite de cele mai multe ori de către administratorul societății¹².

Infracțiunile mai des întâlnite în practica judiciară, săvârșite de către administratori sunt infracțiunile de înșelăciune, gestiunea frauduloasă, abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor, bancruta simplă ori bancruta frauduloasă.

¹² La nivelul Ministerului Public nu există vreo statistică privind numărul persoanelor trimise în judecată care au calități speciale, de administrator al vreunei societăți, ori alte calități speciale.

Data fiind recrudescența criminalității în cadrul activităților economice, se remarcă o preocupare constantă a organelor legislative, atât pe plan intern dar și la nivel european, de a reglementa cât mai amănunțit și uniform materia răspunderii juridice în cadrul societăților.

Evidențiind drept factori criminogeni în acest domeniu situația economică, lipsa controlului autorităților, controlul intern insuficient din partea organelor de conducere ale persoanelor juridice, caracterul anonim și complex al vieții economice, forma juridică a întreprinderii, Recomandarea nr. (81) 12 asupra criminalității afacerilor a Comitetului de Miniștri către statele membre insistă și asupra instituirii de reguli deontologice, în scopul eliminării conduitelor ilicite¹³.

Adăugăm noi că, demersurilor de combatere a criminalității în afaceri le pot fi atașate modificări concrete ale incriminărilor din Codul penal, printr-un demers legislativ onest, bine documentat; legiuitorul a pierdut o bună ocazie odată cu adoptarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal să reformeze legislația penală, în referire la mediul de afaceri.

Dintr-o perspectivă istorică, Codul penal a fost modificat prin OUG nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

Cu această ocazie, a fost introdus art. 256¹ cu denumirea marginală *Faptele care au produs consecințe deosebit de grave*, și care stipulează că, dacă faptele prevăzute la art. 228, 229, 233, 234, 235, 239, 242, 244, 245, 247, art. 249 - 251 au produs consecințe deosebit de grave, limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege se majorează cu jumătate."

Deci, politica penală a statului român a urmărit înăsprirea răspunderii penale dintr-o perspectivă unică, respectiv protecția patrimoniului persoanei vătămate.

Nu trebuie să uităm însă că infracțiunile reglementate la Capitolul III *Infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii* au ca obiect juridic subsidiar încrederea în corectitudinea care trebuie să guverneze raporturile patrimoniale, economice. Or, într-o astfel de ipoteză, funcțiile deținute de subiectul activ în ierarhia structurilor organizatorice cu relevanță economică, și influența pe care acestea o au, sunt importante în creionarea relației dintre debitor și creditor, ceea ce justifică pe deplin ca deținerea unei funcții decizionale în cadrul debitorului să atragă după sine înăsprirea răspunderii penale.

¹³ Recomandarea nr. (81) 12 asupra criminalității afacerilor a Comitetului de Miniștri către statele membre, adoptată de Comitetul de Miniștri la a 335-a reuniunea, 25 iunie 1981.

Deci, considerăm că abordarea infracțiunilor incriminate la Titlul II Capitolul III din Codul penal din perspectiva funcției ocupate de către făptuitor nu trebuie neglijată; iar ocuparea funcției de administrator într-o societate din domeniul comercial, indiferent de forma sa de organizare, nu trebuie omisă.

Nu trebuie să ometem că administratorii se bucură de o “bonitate” la numirea în funcție, încrederea fiind o caracteristică deosebit de importantă în lumea afacerilor.

Reamintim faptul că nu pot fi administratori în cadrul societăților cei cărora li s-a interzis prin hotărâre judecătorească dreptul de a exercita calitatea de fondator ca pedeapsă complementară a condamnării pentru infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii, infracțiuni de corupție, delapidare, infracțiuni de fals în înscrisuri, evaziune fiscală, infracțiuni prevăzute de Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, sau pentru infracțiunile prevăzute de Legea nr. 31/1990.

Or, demersul de combatere a criminalității economico-financiare trebuie să continue prin adaptarea mijloacelor represiunii penale, într-un mod adecvat, iar acest lucru poate începe de la incriminarea infracțiunilor sus-menționate plecând de la locul ocupat de conducătorul în cadrul societății.

Pentru o protecție extinsă împotriva celor care prin faptele săvârșite înfrâng încrederea în corectitudinea ce trebuie să guverneze raporturile patrimoniale, considerăm că actualele texte legale trebuie amendate, completate eventual cu variante normative agravate ce vizează deținerea de către subiectul activ a calității de administrator/director, în cadrul societăților.

Îndrăznim să propunem ca, *de lege ferenda*, variantele agravate să vizeze subiectul activ circumstanțiat, respectiv deținerea calității de administrator/director, în cadrul societăților pe acțiuni.

Concluzia acestor modificări este necesară, dată fiind amploarea activității economice ale unor astfel de societăți, și pe cale de consecință amploarea daunelor produse creditorilor în caz de insolvență și eventual de faliment.

Cheia de boltă a acestui capitol se referă la subcapitolul dedicat infracțiunilor specifice săvârșite de administratori, reglementate de Legea nr. 31/1990 a societăților.

Legea nr. 31/1990 se înfățișează ca o lege extrapenală ce conține și dispoziții penale, deoarece, în principal, aceasta reglementează relațiile sociale formate în legătură cu organizarea societăților și, numai în subsidiar, stabilește faptele care constituie infracțiuni. Pe de altă parte

însă, ea este, în aceeași măsură, o lege penală specială, prin faptul că incriminează primar unele fapte, completând astfel numărul de infracțiuni prevăzute de Codul penal, partea specială¹⁴.

Fiind un act normativ cadru, Legea privind societățile instituie mecanismele de constituire, organizare, modificare ori încetare a societăților, instituind după caz, diverse forme ale răspunderii în legătură cu domeniul societăților, fie că este vorba de răspunderea civilă, contravențională ori chiar cea penală.

Din perspectiva răspunderii penale sancționarea ca infracțiune a faptelor incriminate în Legea nr. 31/1990 este supusă principiului subsidiarității, potrivit căruia existența, în cazul vreunei fapte incriminate de aceasta, a unei sancțiuni penale mai severe decât cea prevăzută de Legea nr. 31/1990, determină aplicarea normei penale care consideră fapta în cauză ca fiind o infracțiune mai gravă¹⁵.

Infracțiunile prevăzute în acest act normativ, ar putea fi grupate în categoria celor privitoare la serviciu sau în legătură cu serviciu, la regimul stabilit pentru unele activități reglementate de lege, a celor de fals, precum și a celor care privesc regimul stabilit pentru anumite activități economice, toate aceste categorii fiind deja cuprinse în Codul penal.

Cu toate acestea, infracțiunile au prezentat o importanță mai relevantă, pentru prezenta teză, din perspectiva calității subiectului activ, respectiv au fost analizate acele infracțiuni care au drept subiect activ administratorii în cadrul societăților pe acțiuni.

După cum am spus deja la subcapitolul dedicat sancțiunilor penale cu caracter fiscal, credem că a venit momentul oficializării instituției “*administratorului de fapt*”, cel puțin în ceea ce privește materia răspunderii penale, unde viața ne-a arătat că, în conducerea unei societăți își fac loc și persoane care nu au calități oficiale, și care, prin propria activitate, aduc atingere relațiilor sociale din domeniul comercial.

O astfel de viziune a împărtășit și Codul penal spaniol¹⁶ care sancționează cu titlu de infracțiune fapte săvârșite de administratorii de drept sau administratorii de fapt¹⁷.

¹⁴ Al. Boroi, M. Gorunescu, I. A. Barbu, *Dreptul penal al afacerilor*, ediția 5, Ed. C. H. Beck, București, 2011, p. 34, cu referire la I. Schiau și T. Prescure, *Legea societăților comerciale. Analize și comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 823.

¹⁵ M. A. Hotca, M. Dobrinioiu, *Infracțiuni prevăzute în legi speciale. Comentarii și explicații*, Ed. C. H. Beck, București, 2008, p. 457.

¹⁶ Titlul XIII *Infracțiuni contra patrimoniului și contra ordinii socioeconomice* Capitolul XIII *Infracțiuni în legătură cu societățile*: art. 292-297.

¹⁷ Art. 293: “Administratorii de fapt sau de drept ai oricărei societăți înființate sau în formare care, fără motiv legal, neagă sau împiedică un asociat să exercite drepturile la informare, de participare la conducerea sau controlul

Deci, o viitoare modificare legislativă trebuie să reglementeze, în mod obligatoriu, instituția “administratorului de fapt”, ocazie cu care ar fi eliminate și orice controverse, dispute privind calitatea specială a unei persoane care se ocupă *de facto* de administrarea unei societăți.

Pe parcursul subcapitolului au fost analizate mai multe infracțiuni, au fost subliniate limitele textelor de lege în vigoare și au fost formulate mai multe propuneri *de lege ferenda*.

Aceste propuneri, reluate în capitolul *Concluzii și propuneri de lege ferenda*, vizează atât chestiuni de tehnică legislativă, cum ar fi introducerea unor denumiri marginale ale infracțiunilor, eliminarea legiferării excesive prin norme de trimitere, până la chestiuni mai de substanță, cum ar fi reconfigurarea unor texte de lege ce incriminează faptele cu caracter penal, instituirea de noi infracțiuni ori dezincriminarea unora dintre infracțiunile existente; în opinia noastră, există o inflație legislativă de norme penale în materie comercială, ce nu își găsește necesitatea în practica judiciară. Situația statistică prezentată în tabelul de mai jos este grăitoare, și atunci trebuie identificate mecanismele juridice cele mai adecvate pentru a realiza un echilibru între incriminarea faptelor în sfera ilicitului penal și folosirea altor forme mai *soft* de răspundere.

Jurisprudența în materie penală cu referire la domeniul comercial nu este una efervescentă, ceea ce nu înseamnă că se impune aborgarea acestei răspunderi penale de nișă, numărul redus de persoane trimise în judecată și condamnate la nivelul întregii țări, datorându-se mai degrabă lipsei de apetență pentru sesizarea unor astfel de fapte și mai puțin pentru pericolul social redus ce aduce atingere relațiilor sociale ce sunt protejate de normele de incriminare.

activității sociale, ori de subscriere preferențială a acțiunilor recunoscute de legi, vor fi pedepsiți cu amendă de la 6 la 12 luni”.

**Situația statistică privind cauzele soluționate de către Parchetul de pe lângă
Înalta Curte de Casație și Justiție și unitățile subordonate privind
infracțiunile prevăzute de Legea nr. 31/1990 privind societățile, în perioada
2020 - 2024¹⁸**

Infracțiunea	Perioada	Nr. cauze de soluționat	Nr. cauze soluționate:	Trimitere în judecată (prin rechizitoriu+ acorduri de recunoaștere a vinovăției)	Nr. inculpați persoane fizice trimiși în judecată (prin rechizitoriu + acorduri de recunoaștere a vinovăției)	Nr. inculpați persoane juridice trimiși în judecată (prin rechizitoriu sau acorduri de recunoaștere a vinovăției)
Infracțiuni prev. de Legea nr. 31/1990 privind societățile	2020	381	102	4	4	0
	2021	370	121	5	8	0
	2022	311	98	7	8	0
	2023	281	80	5	5	0
	2024	250	68	2	3	0
	Total	1593	469	23	28	0

Datele statistice înregistrate la nivelul organelor de urmărire penală¹⁹ arată două trenduri:

✓ Scăderea constantă a numărului de cauze înregistrate ce au ca obiect infracțiuni reglementate de Legea nr. 31/1990.

✓ Procentul extrem de redus al cauzelor în care se dispune trimiterea în judecată în cazul unor astfel de infracțiuni.

După cum am arătat deja, în perioada 2020 - 2024, a existat o singură cauză în care s-a dispus trimiterea în judecată pentru infracțiuni care au în mod necesar un subiect activ circumstanțiat, respectiv administrator în cadrul unei societăți pe acțiuni.

Analiza acestui trend ne duce la concluzia necesității temperării principiului oficialității, și introducerea unui mecanism al exercitării acțiunii penale la plângerea prealabilă a persoanei

¹⁸ sursa: Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹⁹ Sursa: Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

vătămate. În acest mod, organele judiciare nu ar mai fi încărcate cu un volum de muncă inutil, cu cât mai mult cu cât practica judiciară nu este una relevantă.

Un demers legislativ convergent cu propunerea *de lege ferenda* exprimată mai sus, ar viza și o nouă incriminare în sfera ilictului penal al activităților ilicite care folosesc *societăți paravan*.

Codul penal moldovenesc incriminează deja o astfel de activitate, în conținutul art. 242 infracțiunea cu denumirea marginală *Pseudoactivitatea de întreprinzător*.

Practica judiciară a arătat necesitatea reglementării unor astfel de fapte, în special în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală, când societățile paravan, fără o existență reală, erau folosite de evazionisti în cadrul activităților de fraudare a bugetului de stat.

Deși mecanismul infracțional a fost folosit intens în cadrul rețelilor evazioniste, societățile paravan au fost utilizate și pentru săvârșirea altor infracțiuni economico-financiare, cum ar fi infracțiuni de înșelăciune.

O astfel de necesitate derivă inclusiv din materia insolvenței, folosirea societăților paravan sau fictive, creând reale dificultăți creditorilor care își vad interesele legitime compromise prin folosirea în scop fraudulos a uni astfel de societăți.

De aici derivă și necesitatea incriminării în sfera ilicitului penal al unei astfel de fapte, în realitate o incriminare de sine stătătoare, a actelor pregătitoare a infracțiunilor care aduc atingere relațiilor sociale ce protejează desfășurarea activității economico-financiare. Incriminarea ca infracțiune propriu-zisă a activității de înființare a *societăților paravan* răspunde unor necesități de ordin practic actual.

Credem că legiuitorul, într-o viitoare modificare legislativă ar trebui să introducă o măsură de siguranță a confiscării speciale a profitului obținut în urma săvârșirii infracțiunii, similară infracțiunilor de corupție, dat fiind faptul că infracțiunile din domeniul comercial au un conținut normativ deosebit, iar reglementarea particulară a măsurii confiscării speciale ar presupune norme clar, previzibile, precize, pentru evitarea interpretărilor extensive, incoerente, chiar abuzive.

O astfel de măsură de siguranță ar rezona cu peisajul legislativ penal european; Codul civil italian conține în cuprinsul art. 2641 obligativitatea confiscării speciale a produsul infracțiunii din materia societăților precum și a bunurilor folosite la săvârșirea infracțiunii, dispoziție specială ce se completează cu prevederile art. 240 din Codul penal italian.

Legiuitorul belgian a ales să reglementeze infracțiunile cu un caracter specific activității societăților, chiar în cuprinsul Codului societăților sau asociațiilor, la sfârșitul fiecăruia dintre capitolele dedicate forme societare de organizare.

În cazul societăților anonime, art. 7: 232 reglementează faptele incriminate în sfera ilicitului penal, relevant fiind că infracțiunile au un subiect activ calificat, respectiv administratorul societăților pe acțiuni²⁰.

În concluzie, răspunderea penală ce derivă din desfășurarea activităților societăților este neunitar reglementată în legislațiile statelor europene, unele incriminând infracțiuni specifice chiar în cuprinsul legilor speciale - cum este cazul României, Portugaliei sau Belgiei - iar în alte cazuri infracțiunile sunt reglementate în partea specială a Codului penal, cum este cazul Spaniei sau Republicii Moldova.

Ultimul capitol, Capitolul VII intitulat Concluzii și propuneri *de lege ferenda* integrează concluziile ce răzbat din cercetarea realizată, privind răspunderea juridică a administratorului ce funcționează în cadrul societăților pe acțiuni, abordată dintr-o perspectivă pluridisciplinară.

Folosirea metodei comparative pe parcursul lucrării a oferit prilejul indentificării eventualelor deficiențe ale legislației noastre în materie, dar, ceea ce este cel mai relevant, a oferit chiar soluții legislative apte a fi preluate, fie așa cum se regăsesc în legislația statelor respective, fie adaptate cu ușoare modificări.

Reglementările țărilor europene nu cunosc o paradigmă unitară, fiecare dintre acestea având propria sa specificitate, însă uneori au putut fi o sursă de inspirație și pentru eventuale modificări legislative pentru sistemul de drept românesc.

Concluzionând, se poate spune că demersul științific în materia răspunderea juridice a administratorului din societățile pe acțiuni a fost unul necesar și ne-a oferit ocazia să vedem, dintr-o perspectivă mai largă, limite ale legislației incidente iar modificările legislative propuse pot remodela sau măcar ajusta cadrul legislativ existent.

Din perspectivă personală, realizarea lucrării nu a făcut decât să îmbogățească spectrul de cunoștințe și analiză interdisciplinară în materie de drept a subsemnatului.

²⁰ Indicăm cu titlu exemplificativ: “fapta administratorilor din cadrul societăților anonime, care nu au prezentat raportul special, însoțit de raportul auditorului, constituie infracțiune și se pedepsește cu amendă de la 50 la 10.000 euro și cu închisoare de la o lună la un an; toți cei care, în calitate de administratori ai societăților anonime, au efectuat, prin orice practică, pe cheltuiala societății, plăți asupra acțiunilor sau au admis ca fiind efectuate plăți care nu sunt efectiv efectuate în mod și la termenele prescrise, constituie infracțiune și se sancționează cu aceleași pedepse ca infracțiunea precedentă”.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

BIBLIOGRAFIE

Tratate, monografii, cursuri universitare

Autori români

1. I. Adam, C. N. Savu, *Legea societăților comerciale. Comentarii și explicații*, Ed. C. H. Beck, București, 2010;
2. S. Angheni, *Drept comercial. Tratat*, Ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2022;
3. S. Angheni, M. Volonciu, C. Stoica, M. G. Lostun, *Drept comercial*, Ed. Oscar Print, București, 2000;
4. G. Antoniu, *Despre infractor, acțiune infracțională și vinovăție*, publicat în Revista română de drept, nr. 8/1969;
5. I. Băcanu, *Comentariul modificărilor și completărilor aduse Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale*, Ed. Lumina Lex, București, 1998;
6. M. Bobrescu, *Posibilitatea reținerii, în concurs real, a infracțiunii prevăzute de art. 9 alin. (1) lit. b)/art.9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 și a celei prevăzute de de art. 272 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 31/1990, în ipoteza în care desfășurarea acțiunii incriminate prin cea de-a doua infracțiune vizează sume de bani obținuți prin evaziune fiscală*, Revista Pro Lege nr. 3/2020;
7. Gh. Boboș, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1999;
8. S. Bodu, *Răspunderea civilă a administratorilor și managerilor societăților comerciale. Răspunderea în cazul societăților solvabile. Răspunderea în cazul societăților insolabile. Răspunderea față de terți. Răspunderea în procedura fiscală*, Ed. Rosetti, București, 2022;
9. S. Bodu, C. Bodu, *Infracțiuni economice. Infracțiunile la regimul societăților, infracțiunile la regimul insolvenței, infracțiunile de evaziune fiscală. Comentarii și explicații, adnotări cu jurisprudență*, ediția 2023, Ed. Rosetti Internațional, București, 2023;
10. L. R. Boilă, *Răspunderea civilă delictuală subiectivă*, Ed. C. H. Beck, București, 2009;
11. L. R. Boilă, L. B. Luntraru, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. C. H. Beck, București, 2023;
12. A. Boroș, *Drept penal. Partea specială*, ediția 5, Ed. C. H. Beck, București, 2021;
13. Al. Boroș, M. Gorunescu, I. A. Barbu, *Dreptul penal al afacerilor*, ediția 5, Ed. C. H. Beck, București, 2011;
14. G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*. Ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2020;
15. R. Bufan, M. Buidoso, I. Cochintu, Al. Muntean, N. Șvidchi, *Tratat de drept fiscal. Vol 1. Teoria generală a dreptului fiscal*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
16. R. Bufan, A. Deli-Diaconescu, M. Sărăcuț (coord.), *Tratat practic de insolvență*, Vol. I, Ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022;

17. C. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1997;
18. V. Dabu, A.M. Gușanu, *Noua lege privind evaziunea fiscală*, R.D.P. nr. 2/2006;
19. I. Didea, *Drept comercial. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 221-222;
20. E. Catană, *Dreptul societăților comerciale. Probleme actuale privind societățile pe acțiuni. Democrația acționarială*, Ed. Sfera, Cluj-Napoca, 2007;
21. St. D. Cărpenaru, *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
22. St. D. Cărpenaru, *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2016;
23. St. D. Cărpenaru, M. A. Hotca, V. Nemeș, *Codul insolvenței comentat*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2017;
24. C. F. Costaș, *Drept fiscal. Conform noilor reglementări fiscale 2016*, Ed. Universul Juridic, București, 2016;
25. D. M. Daghie, *Administrarea societății pe acțiuni*, Ed. Universul Juridic, București, 2016;
26. V. Dongoroz și colab., *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei, București, 1970;
27. D. D. Șaguna, *Drept fiscal*, ed. a 5-a, Ed. C. H. Beck, București, 2013;
28. C. Duțescu, *Drepturile acționarilor*, Ediția 3, Ed. C. H. Beck, București, 2010;
29. M. Ene, *Drept fiscal*, Ed. Solomon, București, 2013;
30. M. Ene, *Suveranitatea fiscală a României în contextul armonizării politicilor economice unionale. Analiza instrumentelor juridice utilizate*, Revista de drept public nr. 2/2018, Ed. Universul Juridic, aprilie-iunie 2018.
31. C. Gheorghe, *Tratat de drept comercial român*, Ed. C. H. Beck, București, 2020;
32. M. A. Hotca, M. Dobrinoiu, *Infrațiuni prevăzute în legi speciale. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
33. A. R. Ilie, *Angajarea răspunderii penale a persoanei juridice*, Ed. C. H. Beck, București, 2011;
34. A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, ediția 4, Ed. All Beck, București, 2005;
35. A. Jurma, *Persoana juridică - subiect al răspunderii penale*, Ed. C. H. Beck, București 2010;
36. C. Leaua, *Societățile comerciale. Proceduri speciale*, ediția 2, Ed. C.H. Beck, București, 2009;
37. C. Oneț, *Raportarea sarcinilor fiscale. Răspunderea solidară în dreptul fiscal*, Revista Universul Juridic nr.12, 2016;
38. Gh. Piperea, *Drept comercial român. Teoria generală, întreprinderea și insolvența*, Ed. C. H. Beck, București, 2020;
39. Gh. Piperea, *Societăți comerciale, piața de capital. Aquis comunitar*, Ed. All Beck, București, 2005;
40. L. Lefterache, *Infrațiuni din domeniul afacerilor*, Ed. Hamangiu, București, 2023;
41. M. Șt. Minea, C. F. Costaș, D. M. Ionescu, *Legea evaziunii fiscale. Comentarii și explicații*, Ed. C. H. Beck, București, 2006;
42. C. Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1995;

43. Gh. Nistoreanu, A. Boroi, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. All Beck, București, 2002;
44. I. Oancea, *Noțiunea răspunderii penale*, în AUB seria Știința sociale juridice, 1956, nr. 6;
45. I. Oancea, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971;
46. M. M. Pivniceru, P. Susanu, D. Tudorache, *Contravenția. Îndrumar teoretic și practic*, Institutul European, Iași, 1997;
47. O. Podaru, R. Chiriță, I. Păsculeț, *Regimul juridic al contravențiilor*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, 2017;
48. O. Podaru, A. C. Loghin, *Drept contravențional. Curs universitar*, Ed. Hamangiu, București, 2024;
49. T. Pop, *Drept penal comparat*, vol. II, Institutul de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1923;
50. Pop, *Tratat de drept civil. Vol. III. Raporturile obligaționale extracontractuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2020;
51. N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ed. C. H. Beck, București, 2008;
52. M. Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ed. a III-a, Ed. Lumina Lex, București, 2004;
53. R. Scafeș, *Conflictul de interese între asociat și societate*, *Revista de științe juridice*, Vol. 30 (1/2016), Craiova;
54. F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Vol. I, Ed. C. H. Beck, București, 2008;
55. I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, vol. I, Atelierele grafice SOCEC&Co. Societate anonimă, București, 1912;
56. B. Târlea, *Guvernarea corporatistă*, *Revista Finanțe Publice și Contabilitate* nr. 10/2011, octombrie 2011, București;
57. A. Ungureanu, A. Ciopraga, *Dispoziții penale din legi speciale române comentate și adnotate cu jurisprudență și doctrină*, vol. II, Ed. Lumina lex, București, 1996;
58. O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele în reglementarea noului Cod civil. Ediția a 3-a, revăzută și adăugită*, Ed. Hamangiu, 2015;
59. V. G. Teliceanu, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Solomon, București, 2023;
60. Vezi V.G. Teliceanu, *Criminal liability of the director in case of evasion offences*, *Revista Eximia Science* vol. 12 (2023) august-december (www.eximiajournal.com);
61. V. Terzea, *Noul Cod al insolvenței*, adnotat cu doctrină, jurisprudență și explicații, Ed. Solomon, București, 2014;
62. V. Terzea, *Răspunderea civilă contractuală*, Ed. Solomon, București, 2021;
63. M. Tofan, A. I. Popescu, S. Grădinaru, *Dreptul afacerilor*, Ed. Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2021;
64. A. R. Trandafir, G. A. Lazăr (coord.), *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Ed. Solomon, București, 2021;
65. I. Turcu, *Domeniul, scopul și obiectul noului cod al insolvenței comercianților*, în R.D.C. nr. 10/2002;
66. I. Turcu, *Legea procedurii insolvenței. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, Ed. C. H. Beck, București, 2009;
67. N. Țândăreanu, *Insolvența în reglementarea Legii nr. 85/2006*, Ed. Universul Juridic, București, 2012;

68. Al. Țiclea, *Răspunderea contravențională. Teorie, practică judiciară, îndrumar de constatare și sancționare a contravențiilor, legislație*, Ed. Atlas Lex, București, 1995;
69. V. Vedinaș, *Drept administrativ*, Ediția a X-a, revăzută și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2017;
70. I. Vida, *Legistică formală. Introducere în tehnica și procedura legislativă*, ed. a V-a, revizuită și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2012;
71. R. P. Vonica, *Dreptul societății comerciale*, Ed. Holding Reporter și Albastră, București, 1998.

Autori străini

1. F. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, Giuffrè, Milano, 1994;
2. F. S. Calero, J. S. Calero Guilarte, *Principios de derecho mercantil. Tomo I*, 28^a Edition, Ed. Aranzadi, Pamplona, 2023;
3. G. F. Campobasso, *Manuale di diritto commerciale*, editat de M. Campobasso, ed. a 8-a, Ed. UTET Giuridica, Vicenza, 2022;
4. C. Carbuș, *Noțiunea realizării răspunderii penale și forme specifice de realizare*, publicată în Revista națională de drept nr. 2/2014;
5. J. Charkham, A. Simpson, *Fair Shares, The Future Of Shareholders Power and Responsibility*, Oxford University Press, New York, 1998;
6. B. Hangian, *Company Law*, 2003, Ed. Oxford University Press;
7. D. E. Márquez Lasso, *Estructuras y operaciones de planificación fiscal agresiva. Sistematización y calificación tributaria*, ed. tirant lo blach, Valencia, 2021;
8. Ph. Merle, *Droit comercial. Sociétés commerciales*, Ed. Dalloz, Paris, 2001;
9. O'Sullivan, Arthur; Sheffrin, Steven M. (2003), *Economics: Principles in Action*, Upper Saddle River, New Jersey 07458: Pearson Prentice Hall;
10. A. Pagliaro, *Principi di diritto penale. Parte generale*, Giuffrè Editore, Milano, 2000;
11. P. Pistone, J. Roeleveld, J. Hattingh, J.F.P. Nogueira, C. West, *Fundamentals of taxation: An introduction to tax policy, tax, law and tax administration*, IBDF; Amsterdam, 2019;
12. G. Prețivatii, *Răspunderea contravențională a persoanei juridice potrivit legislației Republicii Moldova*, Revista Legea și viața, ed. specială, august 2020;
13. T. Stahi, *Răspunderea patrimonială în dreptul fiscal*, Revista Legea și viața, mai 2018.
14. D. Szafran, *La responsabilité des dirigeants de sociétés, associations et fondations*, Collection de Conférence du Jeune Barreau de Bruxelles (coord. Jérôme Henri), Ed. Larcier, Bruxelles, 2023;
15. P. de Wolf, *Code des Sociétés et des Associations*, 6ième, edition -2024, Edi. Pro, 2024, Belgique.

Legislație națională

1. Codul civil din 1864, publicat în M. Of. nr. 271/4.12.1864;
2. Codul penal român, publicat în M. Of. 30.10.1864, și intrat în vigoare la 1 mai 1865;
3. Codul comercial din 1887, publicat în M. Of. nr. 126/10.09.1887;

4. Decretul nr. 184/1954 pentru reglementarea contravențiilor, publicat în B. Of. nr. 25/21.05.1954;
5. Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, publicată în M. Of. nr. 98/08.08.1990;
6. Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, publicată în M. Of. nr. 121/07.11.1990;
7. Legea nr. 31/1990 a societăților (republicată), publicată în M. Of. nr. 688/10.09.2015;
8. Legea nr. 82/1991 a contabilității, publicată în M. Of. nr. 265/27.12.1991;
9. Legea nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului, publicată în M. Of. nr. 130/29.06.1995;
10. Legea nr. 26/1996 a concurenței, publicată în M. Of. nr. 93/08.05.1996;
11. Ordonanța de Guvern nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicată în M. Of. nr. 410/25.07.2001;
12. Ordonanța de Guvern nr. 75/2001 privind organizarea și funcționarea cazierului fiscal, publicată în M. Of. nr. 540/01.09.2001;
13. Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii, publicată în M. Of. nr. 72/05.02.2003;
14. Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, publicată în M. Of. nr. 571/29.06.2004;
15. Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în M. Of. nr. 672/27.07.2005;
16. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, publicată în M. Of. nr. 1027/27.12.2006;
17. Hotărârea de Guvern nr. 34/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor, publicată în M. Of. nr. 52/28.01.2009;
18. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 23/2009 privind înființarea Fondului Român de Contragarantare, publicată în M. Of. nr. 190/26.03.2009;
19. Legea nr. 93/2009 privind instituțiile financiare nebancare, publicată în M. Of. nr. 259/21.04.2009;
20. Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicat în M. Of. nr. 501/24.07.2009;
21. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 511/24.07.2009, modificată prin Legea nr. 71/2011 și rectificată în M. Of. nr. 427/17.06.2011 și în M. Of. nr. 489/08.07.2011;
22. Regulamentul BNR nr. 20/2009 privind instituțiile financiare nebancare, publicat în M. Of. nr. 707/21.10.2009;
23. Legea nr. 69/2010 a responsabilității fiscal-bugetare, publicată în M. Of. nr. 252/20.04.2010;
24. Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 409/10.06.2011;
25. Ordonanța de Guvern nr. 77/2011, privind stabilirea unei contribuții pentru finanțarea unor cheltuieli în domeniul sănătății, publicată în M. Of. nr. 680/26.09.2011;
26. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2011, privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice, publicată în M. Of. nr. 883/14.12.2011;
27. Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 365/30.05.2012;
28. Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, publicată în M. Of. nr. 466/25.06.2015;
29. Ordonanța de Guvern nr. 39/2015 privind cazierul fiscal, publicată în M. Of. nr. 655/31.05.2015;

30. Legea nr. 70/2015 pentru întărirea disciplinei financiare privind operațiunile de încasări și plăți în numerar, publicată în M. Of. nr. 242/09.04.2015;

31. Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, publicată în M. Of. nr. 547/23.07.2015;

32. Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în M. Of. nr. 688/10.09.2015;

33. Legea nr. 237/2015 privind autorizarea și supravegherea activității de asigurare și reasigurare, publicată în M. Of. nr. 800/28.10.2015;

34. Legea nr. 72/2016 privind sistemul de pensii și alte drepturi de asigurări sociale ale avocaților, publicată în M. Of. nr. 235/07.04.2015;

35. OPANAF nr. 1721/2021 privind organizarea activității de administrare a marilor contribuabili, publicat în M. Of. nr. 1051/03.11.2021;

36. Legea nr. 268/2021 pentru înființarea Autorității Vamale Române și pentru modificarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial nr. 1077/10.11.2021;

37. Ordonanța de Guvern nr. 16/2022 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, abrogarea unor acte normative și alte măsuri financiar-fiscale, publicată în M. Of. nr. 715/15.07.2022;

38. Legea nr. 265/2022 privind registrul comerțului și pentru modificarea și completarea altor acte normative cu incidență asupra înregistrării în registrul comerțului, publicată în M. Of. nr. 750/26.07.2022;

39. Legea nr. 125/2023 privind completarea Legii nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în M. Of. nr. 440/22.05.2023;

40. OPANAF nr. 1945/28.11.2023 pentru modificarea și completarea unor ordine ale președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind organizarea activității de administrare a contribuabililor mari și mijlocii, publicat în M. Of. nr. 1097/06.12.2023;

41. Hotărârea Parlamentului nr. 33/23.12.2024 pentru acordarea încrederii Guvernului, publicată în M. Of. nr. 1312/23.12.2024.

Legislație europeană

1. Codul civil portughez, adoptat prin Decretul-lege nr. 47344, publicat în M. Guv. Seria I Nr.274/1966, forma consolidată la 25 ianuarie 2025;

2. Prima directivă a Consiliului, 68/151/CEE din 9 martie 1968 asupra coordonării garanțiilor privind protecția asociațiilor și terților, publicată în J. Of. L 65 din 14 martie 1968;

3. Directiva a II-a a Consiliului, 77/91/CEE din 13 decembrie 1976 privind constituirea societăților pe acțiuni, menținerea și modificarea capitalului lor social, publicată în J. Of. L 26 din 31 ianuarie 1977;

4. Directiva a III-a a Consiliului, 78/855/CEE din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăților pe acțiuni, publicată în J. Of. L 295 din 20 octombrie 1978;

5. Recomandarea nr. (81) 12 asupra criminalității afacerilor a Comitetului de Miniștri către statele membre, adoptată de Comitetul de Miniștri (Consiliul Europei) la a 335-a reuniunea, 25 iunie 1981;

6. Directiva a VII-a a Consiliului, 83/349/CEE din 13 iunie 1983 privind conturile consolidate, publicată în J. Of. L 193 din 18 iulie 1983;

7. Directiva a VIII-a a Consiliului, 84/253/CEE din 10 aprilie 1984 privind autorizarea persoanelor pentru întocmirea auditului financiar, publicată în J. Of. L 126 din 12 mai 1984;

8. Codul portughez al societăților comerciale, adoptat prin Decretul-lege nr. 262/1986, publicat în M. Of. 201/02.09.1986, versiunea consolidată din data de 5 decembrie 2023;

9. Directiva a XI-a, 89/666/CEE din 21 decembrie 1989 privind cerințele de publicitate impuse sucursalelor, publicată în J. Of. L 395 din 30 decembrie 1989;

10. Directiva 90/434/CEE din 23 iulie 1990 privind regimul fiscal comun care se aplică fuziunilor, scindărilor, cesionării de active și schimburilor de acțiuni între societățile din diferite state membre, publicată în J. Of. L 225 din 20 august 1990;

11. Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni, publicată în M. Of. al Republicii Moldova nr. 38-39/1997, în vigoare la 11 mai 2023;

12. Regulamentul (CE) nr.2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societăților europene, publicat în J. Of. L 297 din 10 noiembrie 2001;

13. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002, publicat în M. Of. al Republicii Moldova nr. 82-86/2002, cu modificările, completările și rectificările în vigoare la 1 februarie 2023;

14. Directiva Consiliului 2005/56/CE din 26 octombrie 2005 privind fuziunile transfrontaliere ale societăților pe acțiuni, publicată în J. Of. L 310 din 25 noiembrie 2005;

15. Directiva Consiliului 2006/43/CE din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate, de modificare a Directivelor 78//660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului și de abrogare a Directivei 84/253/CEE a Consiliului, publicată în J. Of. L 157 din 17 mai 2006;

16. Legea nr. 135/2007 privind societățile cu răspundere limitată, publicată în M. Of. al Republicii Moldova nr. 127-230/2007, în vigoare la 10 ianuarie 2022;

17. Codul contravențional al Republicii Moldova, publicat în M. Of. al Republicii Moldova nr. 78-84/16.01.2009;

18. Codul penal al Republicii Moldova, publicat în M. Of. al Republicii Moldova nr. 72-74/14.04.2009;

19. Directiva 2009/109/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 septembrie 2009, publicată în J. Of. L 259 din 2 octombrie 2009;

20. Directiva 2009/101/CE 19 septembrie 2009, publicată în J. Of. L 258 din 1 octombrie 2009;

21. Directiva 2009/133/CE din 19 octombrie 2009, publicată în J. Of. L 310 din 25 noiembrie 2009;

22. Decretului-lege regal nr. 1/2010, prin care se aprobă textul consolidat al Legii societăților spaniole de capital, publicat în B. Of. nr. 210/30.08.2010;

23. Directiva 2011/35/UE din 5 aprilie 2011, publicată în J. Of. L 110 din 29 aprilie 2011;

24. Directiva 2012/17/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iunie 2012, publicată în J Of L 156 din 16 iunie 2012;

25. Directiva 2012/30/UE din 25 octombrie 2012, publicată în J. Of. L 315 din 14 noiembrie 2012;

26. Protocolul 2 privind Aplicarea Principiilor Subsidiarității și Proportionalității, publicat în J. Of. UE C326/1, 26 octombrie 2012;

27. Directiva 2013/34/UE din 26 iunie 2013, publicată în J. Of. L 182 din 29 iunie 2013;

28. Directiva 2014/59/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 mai 2014, publicată în J Of. L 173 din 12 iunie 2014;

29. Regulamentul UE nr. 910/2014, privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE, publicată în J. Of. L 257 din 28 august 2014;

30. Decretul-lege privind competitivitatea DL nr. 91/2014, emis de Consiliul de Miniștri al Republicii Italiene, publicat în G.U. 144 din 24 iunie 2014;

31. Directiva (UE) 2017/1.371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal publicată în J. Of. L 198 din 28 iulie 2017;

32. Legea falimentului, al cărei text consolidat a fost aprobat prin Decretul legislativ regal spaniol nr. 1/2020, publicat în B.O.E. nr. 127 din 7 mai 2020;

33. Codul civil spaniol, versiunea consolidată în septembrie 2023, Ed. Tecnos, Madrid, 2023;

34. Codul civil italian. Publicat în “Codul civil. Explicat articol cu articol”, Ed. Simone Giuridico, ed. XXVII, Napoli, 2023;

35. Cod penal spaniol, versiunea consolidată în septembrie 2023, Ed. Tecnos, Madrid, 2023;

36. Codul belgian al societăților și asociațiilor, ed. 2024, Ed. Pro, 2024, Belgia.

Jurisprudență europeană

Curtea de Justiție a Uniunii Europene

1. Cauza C-45/95 (Comisia c. Italiei), hotărârea din 25 iunie 1997;
2. Cauza Louloudakis C-262/99, hotărârea din 12 iulie 2001;
3. Cauza C-155/01 (Cookies World), hotărârea din 11 septembrie 2003;
4. Cauza C-80/02 (Karageorgou și alții), hotărârea din 6 noiembrie 2003;
5. Cauza C-309/06 (Marks&Spencer), hotărârea din 10 aprilie 2008;
6. Cauza Ecotrade C-95/2007 și C-96/2007, conexate, hotărârea din 8 mai 2008;
7. Cauza C-174/08 (NCC Construction Danmark), hotărârea din 29 octombrie 2009;
8. Cauza C-183/14 Salomie și Oltean, hotărârea din 11 aprilie 2014.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza Engel și alții împotriva Olandei, hotărârea din 8 iunie 1976;
2. Cauza Öztürk împotriva Germaniei, hotărârea din 21 februarie 1984;
3. Cauza Groppera Radio AG și alții împotriva Elveției, hotărârea din 28 martie 1990;
4. Cauza Bendenoun împotriva Franței, hotărârea din 24 februarie 1994;
5. Cauza Cantoni împotriva Franței, hotărârea din 15 noiembrie 1996;
6. Cauza Brumărescu împotriva României, hotărârea din 28 octombrie 1999;
7. Cauza Ezech și Connors împotriva Regatului Unit (MC) – 39665/98 și 40086/98, hotărârea din 9 octombrie 2003;
8. Cauza Anghel împotriva României, hotărârea din 4 octombrie 2007;
9. Cauza Androne împotriva României, hotărârea din 7 octombrie 2009;
10. Cauza Lungu și alții împotriva României, hotărârea din 21 octombrie 2014.

Jurisprudența Curții Constituționale a României

1. Decizia nr. 5/1992, publicată în M. Of. nr. 173/22.07.1992;
2. Decizia nr. 189/2006, publicată în M. Of. nr. 307/05.04.2006;
3. Decizia nr. 903/2010, publicată în M. Of. nr. 584/17.08.2010;
4. Decizia nr. 363/2015, publicată în M. Of. nr. 495/06.07.2015;
5. Decizia nr. 341/2016, publicată în M. Of. nr. 856/ 27.10.2016;
6. Decizia nr. 405/2016, publicată în M. Of. nr. 517/08.07.2016;
7. Decizia nr. 50/2017, publicată în M. Of. nr. 308/28.04.2017;
8. Decizia nr. 68/2017, publicată în M. Of. nr. 181/14.03.2017;
9. Decizia nr. 392/06.06.2017, publicată în M. Of. nr. 504/30.06.2017;
10. Decizia nr. 382/2018, publicată în M. Of. nr. 688/01.08.2018;
11. Decizia nr. 867/2021, publicată în M. Of. nr. 325/01.04.2022;
12. Decizia nr. 655/15.12.2022, publicată în M. Of. nr. 349/25.04.2023.

Jurisprudența obligatorie a Înaltei Curți de Casație și Justiție

1. Decizie RIL nr. 8/2008, publicată în M. Of. nr. 866/22.12.2008;
2. Decizie RIL nr.17/2015, publicată în M. Of. nr. 875/23.11.2015;
3. Decizie HP nr. 1/2016, publicată în M. Of. nr. 138/ 23.02.2016;
4. Decizie RIL nr. 24/2017, publicată în M. Of. nr. 153/19.02.2018;
5. Decizie HP nr. 7/2020, publicată în M. Of. nr. 151/25.02.2020;
6. Decizie HP nr. 66/2021, publicată în M. Of. nr. 87/ 28.01.2022;
7. Decizie RIL nr. 14/2022, publicată în M. Of. nr. 902/13.09.2022;
8. Decizie RIL nr. 27/2022, publicată în M. Of. nr. 64/26.01.2023;
9. Decizie HP nr. 108/2025, nepublicată.

Jurisprudență națională orientativă

1. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția comercială, decizia comercială nr. 1106/25.02.2003;
2. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția comercială, decizia comercială nr. 1852/26.03.2003;
3. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală, decizia penală nr. 2342/02.05.2007;
4. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția comercială, decizia comercială nr. 2827/27.09.2011;
5. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală, decizia penală nr. 74/2015;
6. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 5503/11.11.2021;
7. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 3807/18.06.2021;
8. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr.1072/24.02.2022;
9. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 1544/16.03.2022.

10. Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală, decizia penală nr. 529/RC/26.10.2022;
11. Curtea de Apel București, secția a VI-a civilă, decizia civilă nr. 1288/2013;
12. Curtea de Apel Brașov, secția de contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 84/26.06.2024.
13. Curtea de Apel Constanța, secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 44/25.02.2021;
14. Curtea de Apel Constanța, secția penală, decizia penală nr. 218/05.03.2021;
15. Curtea de Apel Craiova, secția comercială, decizia comercială nr. 366/2007;
16. Curtea de Apel Craiova, secția penală, decizia penală nr. 147/30.01.2013;
17. Curtea de Apel Oradea, secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 383/C/2014;
18. Curtea de Apel Timișoara, secția a II-a civilă, decizia civilă nr. 1233/2013, publicată în Buletinul Curților de Apel nr. 12/13.12.2013;
19. Tribunalul Constanța, secția penală, sentința penală nr. 96/06.03.2018;
20. Tribunalul Constanța, secția penală, sentința penală nr. 71/14.02.2020;
21. Tribunalul Constanța, sec. a II-a civilă, sentința civilă nr. 1227/16.11.2023;
22. Tribunalul Constanța, secția penală, sentința penală nr. 247/10.06.2024;
23. Tribunalul Constanța, secția a II-a civilă, sentința civilă nr. 793/09.07.2024;
24. Tribunalul Constanța, sec. a II-a civ., sen. civ. nr. 602/27.05.2024;
25. Tribunalul Gorj, secția a II-a civilă, sentința civilă nr. 345/06.07.2016;
26. Tribunalul Ilfov, secția civilă, sentința civilă nr. 582/02.03.2017;
27. Judecătoria Alba Iulia, secția penală, sentința penală, nr. 554/06.10.2022;
28. Judecătoria Buftea, secția civilă, sentința civilă nr. 4301/08.06.2016;
29. Judecătoria Mediaș, secția generală, sentința civilă nr. 453/01.03.2011;
30. Judecătoria Sectorului 3 București, secția penală, sentința penală nr. 810/10.09.2024;
31. Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Constanța, rechizitoriu nr. 398/P/2017 din 21 septembrie 2020;
32. Parchetul de pe lângă Judecătoria Constanța, rechizitoriu nr. 10011/P/2017 din 4 februarie 2020;
33. Parchetul de pe lângă Judecătoria Constanța, rechizitoriu nr. 7003/201/P/2017 din 7 martie 2023.

Surse internet

www.anaf.ro
www.costaș-negru.ro
www.dexonline.ro
www.oecd.org
www.onrc.ro
www.scj.ro
www.wikipedia.org

C U P R I N S:

INTRODUCERE

1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND SOCIETATEA PE ACȚIUNI

- 1. 1. Istoric, reglementare legislativă
- 1. 2. Noțiune, caractere juridice, forme de organizare ale societăților privind activitatea comercială
- 1. 3. Societatea pe acțiuni
 - 1. 3. 1. Constituirea societății pe acțiuni
 - 1. 3. 2. Funcționarea societății pe acțiuni
 - 1. 3. 3. Încetarea funcționării societății pe acțiuni

2. STATUTUL ADMINISTRATORULUI ÎN SOCIETĂȚILE PE ACȚIUNI

- 2. 1. Sistemul unitar de administrare și conducere
 - 2. 1. 1. Administratorii (numire, funcționare, remunerare, atribuții, obligații, încetarea funcției)
 - 2. 1. 2. Consiliul de administrare (numire, funcționare, remunerare, atribuții, obligații, încetarea funcției)
 - 2. 1. 3. Directorii (numire, funcționare, remunerare, atribuții, obligații, încetarea funcției)
- 2. 2. Sistemul dualist de administrare și conducere
 - 2. 2. 1. Directoratul (numire, funcționare, remunerare, atribuții, obligații, încetarea funcției)
 - 2. 2. 2. Consiliul de supraveghere (numire, funcționare, remunerare, atribuții, obligații, încetarea funcției)

3. RĂSPUNDEREA CIVILĂ A ADMINISTRATORULUI ÎN CADRUL SOCIETĂȚILOR PE ACȚIUNI

- 3. 1. Condițiile generale ale răspunderii civile ale administratorilor
- 3. 2. Răspunderea civilă a administratorilor față de societate
 - 3. 2. 1. Acțiunea în răspundere contra administratorilor
- 3. 3. Răspunderea civilă a administratorilor față de terți
- 3. 4. Răspunderea specială a administratorilor în temeiul Legii nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență

4. RĂSPUNDEREA FINANCIAR-FISCALĂ, FORMĂ AUTONOMĂ A RĂSPUNDERII JURIDICE

- 4. 1. Principii fiscale naționale
- 4. 2. Raportul juridic fiscal
- 4. 3. Răspunderea fiscală
 - 4. 3. 1. Condițiile răspunderii fiscale
 - 4. 3. 2. Răspunderea solidară a administratorului
 - 4. 3. 3. Sancțiuni aplicabile în cazul intervenirii răspunderii fiscale
 - 4. 3. 3. 1. Sancțiunile fiscale administrative
 - 4. 3. 3. 2. Sancțiunile fiscale contravenționale
 - 4. 3. 3. 3. Sancțiunile fiscale cu caracter penal

5. RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIV-CONTRAVENȚIONALĂ

- 5. 1. Definiția și elementele constitutive ale contravenției
- 5. 2. Subiecții răspunderii contravenționale
 - 5. 1. Răspunderea contravențională reglementată de Legea nr. 31/1990

6. RĂSPUNDEREA PENALĂ – “*ULTIMA RATIO*” A RĂSPUNDERII JURIDICE

- 6. 1. Administratorul - subiect activ al infracțiunilor, subiect pasiv al răspunderii penale
- 6. 2. Administratorul persoană juridică - subiect activ al infracțiunii
- 6. 3. Infracțiuni săvârșite de administratori, reglementate de Codul penal
- 6. 4. Infracțiuni specifice săvârșite de administratori, reglementate de Legea nr. 31/1990 privind societățile

CONCLUZII ȘI PROPUNERI *DE LEGE FERENDA*

BIBLIOGRAFIE